

2007 / 5.

Ára: 600 Ft

folkMAGGazin

XIV. évfolyam

5. szám

„Képes üzenet katonafiának...”
Vinczellér „Horgos” István az unokájával. Szék, Felszeg, 1966

A TARTALOMBÓL:

4. Felföldi László 60 éves
Varga Sándor
5. Primásverseny 2007
Mohácsy Albert
6. Bodza Klára kitüntetése
Sándor Ildikó
7. „Addig élek, amíg táncolok”
Paluch Norbert
8. Feketetői vásár 2007
Korzenszky Anna képriportja
9. Folklórfesztivál matyó módra
Berecz Lászlóné Zsuzsa
10. Alkotó hűség - önérzetes magyarság
Tóthpál József
12. Az összetartozás ünnepe
K. Tóth László
14. Bartók Béla, a népzene kutató - V.
Pávai István
16. MAGTÁR
G-Juhász Csilla versei
18. Vetettem gyöngyöt
Marton László Távolodó
24. Szomorú tapasztalatok
M. Endre primás
25. „Népzénesz diploma”
Berán István
26. Napsugárkisasszony hazatér
Kóka Rozália
30. Egy küldetés margójára
Henics Tamás
31. Az ExperiDance Szekszárdon
ifj. Szabadi Mihály
32. Keleti népzenei kutatások - III.
Sipos János
36. A népzenei feldolgozásokról - VI.
Kiss Ferenc
38. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Címlap: Molnár Zoltán felvétele

Az élet ment el

Azon a nyári délutánon vakító napfény öntötte el az *örömapa* arcát, ezért nem szembetűnő, hogy arcbőrének színe olyan, akár a napon érlelt dohánylevél.

Bizonyos vagyok abban, hogy a mögötte álló, megfüstölődött hangászokkal egy időben kapta el a közeledő menyasszonynepe énekét. Az egymásba karoló, komótosan lépkedő ünnepi sereg még nem volt látható, csak hírvivő nótájuk dallamhangja kapaszkodott fel a dombon, hogy mielőbb a repedezett hangszerek simogató szólásába szövédjön.

Nyugtalanul várakozott, kémlt az erős pálinka- és cigarettabűz burka alatt. Öltözéke most is eltért a többiekétől. Nem kemény szárú széki csizmát, rézgombos kék lájbit, fekete priccnes nadrágot, hanem a dési laktanyából szerzett finom tűzértiszti csizmát, úri szabónál varrott, ezüst pitykével díszített fekete lájbit, naszódi szűrkeposztóból való óra- és farzsebes nadrágot viselt.

Kalapot csak utcán vagy kocsmában hordott, és legalább egy héttel korábban fogott hozzá szántani, vetni, kaszálni, kapálni, aratni, összel betakarítani. November derekán már levágta a karácsonyi disznót, hiába mondták neki, hogy akkor van jó disznóölő idő, ha a literes pálinkásüveg megáll a hóban. Mindenben az első akart lenni, ha kárára vált, akkor is. *Nekem nem ketyeg az idő órája, az időt nem holmi finoman megmunkált fogaskerekek, rugók, légy-piszoktól feketéllő óramutatók és kalendáriumok gyűrött lapjai bordonozzák, az idő bennem van*, mondta. Minden tavasszal tanulatlan marhával kezdte földjein a munkát, mert az előző évben betanultakat jelentéktelen haszonnal továbbadta valamelyik mezőségi baromvásáron.

Ha zenés menetben vett részt, mindig a muzsikások előtt lábatlankodott, csak a nőta utolsó soránál lépett vissza az éneklő tömegbe, hogy a következőt is ő kezdje el, és amikor meggyőződött arról, hogy mindenki azt éneklő, otthagya őket, visszament a hangászok közé, akiket pálinkával itatott, és folyton erős National cigarettát nyomott a szájukba, olyan erőszakos kézmozdulattal, akárha dohánypalántát szúrna nyári futózápor után a vājkos széki földbe. Dohánykerész volt akkoriban, de szűz dohányt mégsem szívott soha, csak bolti cigarettát, azt is azonnal, ott a pult előtt kibontotta és átrakta bádogdóznijába, a ropogós pakliban maradt utolsó szálat meggyújtotta, és az első slukk kifújása után egy kattanással becsukta a dóznit és egy nyelésre kiitta az elé kikészített *monopólt*. Ez az úri huncutság még városzolga korában rögzült benne, ott leste el a jegyzőtől, bírótól, csendőrpáncsnoktól, az utóbbival ivócimborák is voltak.

A második háború esztendőiben nem sok férfi koptatta csizmáit a falu utcáin, legtöbbjük a csúfos veszedelem poklában fuldokolt, s akik otthon maradtak, pár nyomorék ember, rendre azokat is besorozták munkaszolgálatosnak. Anyám apja a kiváltságosok közé sorolta magát, hiszen az *előjárósággal egy gyékényen árult*, mégis egy napon megérkezett az ő behívója is. *A vidéki örmesternek a Kapuson túl már nem volt vágott dohányja...* Azon az estén a szokottnál is részegebben érkezett haza, és közölte a szomorú hírt, amitől sem lánya, sem asszonya nem érzett bánatot, és orrfújással párosított zokogásba sem kezdtek, csak ülték az ablak előtti karospadon mélyen maguk elé meredt szemmel, és akkor sem mozdult tekintetük, amikor anyám apja már az utolsó hollóházi tányért is leakasztotta a fal-

Vinczellér „Horgos” István *örömapa*, Dobos Károly és bandája, Szék, 1965

KÖSZÖNTÉS

Felföldi László 60 éves

ról, hogy a barna olajfestékkel mázolt cementpadlóhoz vágja azt is. Szótlanul átgázolt a recsegő tányércserepeken, remegő kezével kétfelé nyitotta a vakablak deszkatábláját, és a lisztesdoboz mögül kivett egy félig telt pálinkásüveget, hogy a fásládára telepedve kiigya. Másnap hajnalban hangosan bevágta maga mögött az ajtót, koffere élével letaszította a kűszöbszönyegen békésen alvó macskát, és a Szülőhegynek indult. Az asszonyép nyugalma nem tartott sokáig, három nap múlva anyám apja hazaállított, húsz darab gyertyamintás hollóházi tányérral és két réklínek való preckelt bársonykelemével. Többé nem lett városszolgá, mindennap hajnalban kijárt a mezőre, csak azt nem árulta el, hogy melyik dűlőbe, de pontban tízkor abbahagyta a munkát, és magasra fújva a cigarettafüstöt a falu felé nézett, hogy hozza-e már felesége a meleg reggelit, amivel nagyanyám rendszerint késett, mert előbb felderítő útra kelt, és minden útjába akadt ember külsejű lénytől megkérdezte, *nem láttad, merre ment az én Pistám?*

Fia lakodalmi vacsorája előtti napokban többnyire otthon ténykedett, fát aprított, kukoricakocsányból dugót vágott a sok-sok pálinkás kisüvegbe, a sütökemencét körbehordta hevíteni való venyigével, napon-ta többször udvart söpört. Csak este későn ment be a házba, szívesebben maradt egyedül az istálló jászolfájára telepedve, ahol cigarettázott és néha megnyalta a pálinkát. Bánkodott, mert fia menyasszonya áldott állapotba került, otthon kellett felkontyolni, így hát löttek a zenés, pártás-bokrétás utcai lakodalmi menetnek, ahol az örömapa is *megmutathatta* volna magát. Hát lakodalom az, ahol csak vacsora van? Ki fog emlékezni erre? Én igen, mert többszöri nógatásomra nagyapám elővette oltókrát, és az istálló mögötti kórészüpből kihúzta a legszébb szálát és kocsánymuzsikát készített, nekem csak megnyalazni kellett, aztán beállhattam a szemüket néha lehunyó zenészek közé.

Karácsony táján éjszakánként már gyereksírásra riadt a ház, a határörnek besorozott katonafiú csak pünkösdig találgathatta, hogy kire hasonlít gyermeke, mert akkor pakkot küldtek neki, benne kalácsot, mákos rúdca tekert kis üveg pálinkát, és a néhány soros levélből kipottyant egy csipkézett szélű fénykép a gyerekről, *bapóról*, és a cukros tejbe áztatott korpát nyaldosó *mutatási borjúról*. *Tudatjuk veled, hogy mi jól vagyunk, melynek párját neked is kívánjuk, kicsi Pista is s a kicsi bornyú is jól eszik. Tisztelet apád, anyád és feleséged, Zsuzsi* – fogytak el a kép hátán düledező részeg betűk.

Széki Soós János

A magyar tánc kutatás és néprajztudomány jeles képviselőjét, Felföldi Lászlót szeretném ezzel az írással köszönteni. Laci bácsi idén hatvan éves. Pályatársai, kollégái körében nagy tiszteletnek örvend. Példamutató szerénysége, barátságossága és megalapozott szakmai tudása sok tisztelőt és szimpatizánst szerzett a magyar néptánc kutatásnak, itthon és külföldön. Fiatalabb tánc kutatók közül többen nagyon sokat köszönhetünk neki, ezért is érzem megtisztelőnek, hogy én köszönhetem.

Egyetemi éveit Szegeden, a József Attila Tudományegyetemen töltötte. 1972-ben szerzett diplomát, angol-orosz nyelv és irodalom, valamint néprajz szakokon. Ugyanitt szerezte egyetemi doktori fokozatát 1984-ben, a Maros-menti szerbek tánc kultúrájáról írt disszertációjával osztatlan elismerést váltott ki szakmai körökben. 1973-tól 1983-ig néprajzos-muzeológusként a Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatóságához tartozó makói múzeumban dolgozott. Itt vezetői és munkatársai általános megalapozására végezte munkáját. A néptánc iránti érdeklődés már általános iskolás éveiből származik, később az egyetemi tánc csoportnak is aktív tagja volt. 1970-ben került kapcsolatba Martin Györggyel, az ő biztatására kezdett el foglalkozni néprajzi gyűjtéssel.

1984-től munkatársként, 1985-től már mint tudományos titkár dolgozott az MTA Zenetudományi Intézetében. A budapesti pályakezdés nem volt mentes a nehézségektől, a legnagyobb megmérettetés azonban csak ezután következett. Martin halála után, 1983-ban Pesovár Ernő vette át a Táncosztály vezetését, majd az ő nyugdíjba vonulása után, 1989-ben Felföldi Lászlót választották vezetőnek. Az osztályra háruló feladatokat felosztva, rá a

kézírtatár rendezése maradt, később a Népzenei Archivum vezetését is ellátta egy ideig.

Környezetéből kevesen bíztak abban, hogy képes megbirkózni Martin György monumentális szellemi örökségének terhével. Saját és közvetlen munkatársai erejére támaszkodva elkezdte a munkát: megpróbálta lezárni a torzóban maradt életművet. A táncos egyéni-ség kutatás területén nemzetközileg is elismert eredményeket ért el. A négy évig tartó magyarózi kutatás alapján megírt PhD disszertációja és több kiváló tanulmánya is ebben a tárgykörben született. Martin György kéziratának kiadásával, az általa és munkatársaival szerkesztett és 2004-ben kiadott, Mátyás István 'Mundruc'. Egy kalotaszegi táncos egyéniség vizsgálata c. kötetrel rendkívül rangos, Pitre-Salomone Marino díjat nyert.

Ugyanakkor ő volt az, akinek fel kellett ismernie: elmúlt egy periódus, új utakat, új koncepciót kell keresni, amiben az aktuális kérdésekkel foglalkozó tánc kutatók is megtalálják helyüket. Ezt kollégái közül többen megkérdőjelezték, félve attól, hogy a nagy elődök félbehagyott életműve elvész. Felföldi László figyelme megoszlik a két feladat között, ezáltal óriási munkát vállal magára. Minden beszélgetésünkből kiderül, hogy állandóan szem előtt tartja a magyar néptánc kutatás hagyományainak megfelelő, hátra maradt feladatokat: tervezi a további egyéniség monográfiákat. Jelenleg a lörincrévi származású Karsai Zsigmond kötetének, a népművészet énekes-táncos mestere és festészeti életművének kiadása és az „Ugrós-monográfia” nyomdai kéziratának az elkészítése a legfontosabb munka, Pesovár Ernő mint főszerkesztő irányításával. Gondolkodik a Kárpát-medence táncdialektusainak és tánc típusainak különálló

monográfiáin is. Más részről fontosnak tartja egy-egy közösség tánc kultúrájának megírását, amelyekben a magyar tánc kutatásra eddig jellemző strukturalista, történeti irányultságot kiegészítve, a jelen kutatást és ezzel párhuzamosan a funkcionalista szempontokat is nagy szerephez juttatná. Talán ha egyszer a közös, Hosszúhetényben végzett terepmunkáinknak is beírják a gyümölcse... A jelen kutatásra külföldi kapcsolatai ápolása során nyert példák is ösztönzik: a Volga-menti népeknél, Törökországban, valamint a Bánságban végzett terepmunkái hasznos tapasztalatokat hoztak számára.

Pályatársai által leginkább elismert munkái a táncos témájú ikonográfia tánc történeti forrásként történő elemzése, valamint a Magyar Kódexben megjelent, kiváló tánc történeti összefoglalók megírása, ami lényegében összegzése az eddigi áttekintéseknek. A magyar és a nemzetközi etnológiai, tánc- és kultúrtörténeti irodalom alapos ismerete mellett a szegedi egyetemi évek alatt, orosz és angol szakok berkeiben szerzett széleskörű olvasottsága segítette ezekben a munkákban. Tudományos munkáját jó memóriája és pontos, lépésről-lépésre való gondolkodás segíti. Saját kutatásai mellett szerkesztői munkássága is példaértékű, mindezt publikációs listája is bizonyítja.

Más, a néptánc kutatáshoz csak közvetve kapcsolódó feladatokat is vállal. A hangszeres népzenevel kapcsolatos kiadványok gondozása mellett az ő nevéhez fűződik Magyarországon az UNESCO által fémjelzett szellemi kulturális örökségvédelem oktatásának megszervezése. Valószínűsíthetően a későbbi intézményi háttér megteremtésében is jelentős szerepet vállal majd. Itt kell megemlíteni az általa és Gombos András által összeállított és szerkesztett kiadványt, a magyar tánc folklor szellemi örökségét reprezentáló, Népművészet Táncos Mestereiről szóló kötetet. Egykori egyetemével sem szakadt meg a kapcsolata, a kulturális örökségvédelem, valamint a tánc folklorisztika-táncantropológia oktatásához a Szegedi Tudományegyetem Néprajz és Kulturális Antropológia Tanszéke biztosít intézményes keretet.

Felföldi László azon ritka tudós egyéniségek egyike, akik amellyel, hogy saját tudományágukat magas szinten művelik, annak anyagi és személyi hátterét is meg tudják szervezni. Szakmájának szinte egy személyben szervez utánpótlást, kiváló tudományos szervező képességét bizonyítja az Európai Folklor Intézet megalakulásában játszott fontos szerepe is. De nem csak az intézményépítésben, hanem azok megtartásában, működtetésében is óriási szerepe van. Számlálhatatlan sikeres pályázat elkészítése és végigvezénylése kötődik nevéhez, így a lassan ellehetetlenülő néptánc tudomány évek óta óriási szolgálatot tesz. Ori-

ási kapcsolathálót tart fenn világszerte. Tagja számos magyar és nemzetközi tudományos társaságnak, szakmai programoknak. 2006 óta elnöke az ICTM etnokoreológiai tagozatának. Nevéhez fűződik a Magyar Etnokoreológiai Társaság megalapítása is 2007 tavaszán, mely társaság az elnökévé is választotta. Rendszeresen részt vesz szakmai konferenciák szervezésében, magyar és európai egyetemeken vállal oktatást.

A kollegiális viszonyok ápolásában is élen jár. Nem tart haragot és nem sértődik meg. Ő az, akivel mindenki mindenkor szóba áll, feleletesei, közvetlen munkatársai gyakran fel is használják kiváló „villámhárító” képességeit. Jó emberismerete és emberszeretete egyébként a terepmunkában is segíti.

A már említett utánpótlás-nevelést is eddig szinte egymagában oldotta meg. Nagyon jó a kapcsolata a diákjaival, a tánc házmozgalm tagjaival. Közülük kerültek ki azok az emberek, akik a tudomány közelében maradtak, akiket mind a mai napig képes lelkesíteni, és az önálló munkára biztatni.

Ilyen sokrétű és nagy mennyiségű feladat ellátása és a hatalmas kapcsolatháló fenntartása azonban meghaladja az egyes ember teljesítő-képességét. Sok kollégájához hasonlóan Laci bácsi is nehezen szervezi szabadidejét, „nagy teherbírási” családi háttér nélkül lehet, hogy nehéz feladatokat állítana elé az élet. Ily módon a köszöntés nem csak neki, de a családjának, elsősorban türelmes feleségének, Klára asszonynak is szól. Felföldi László köztisztviselő, kétkezi munkás családból, magyar és szlovák felmenőktől származik. Kettős identitását mind a mai napig büszkén őrzi, feleségével és három gyermekével gyakran tesznek „gyökér túrákat” (az elnevezés tőlük származik), amelyek során felkeresik balassagyarmati és gyomaendrődi rokonaikat. Gyermekei közül Edit lánya örökölte a tánc és a néprajz szeretetét, Ágnes a finnugor népek iránti érdeklődést, Laci fia pedig zenei érzékét.

2002 óta a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének tudományos igazgatóhelyettese. Munkásságát 1997-ben a Magyar Köztársaság Érdemkeresztje Ezüst fokozatával díjazták. S legutóbb, 2007 augusztusában a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki.

Egyik kollégája találoán jellemezte: „Laci nagyon jó tudományos szervező alkat. A szolgálat és nem az önmegvalósítás jellemző rá.” Példa értékű az a szemléletmód, ami mára már elveszőfélben van: alázat a tudomány és az élet iránt. Ez az, ami jellemzi Felföldi Lászlót, a tudóst, a tanárt és az embert.

Varga Sándor

Szegedi Tudományegyetem Néprajz és Kulturális Antropológiai Tanszék
(Az írás a Néprajzi Hírek felkérésére készült.)

Prímásverseny 2007

A Hagyományok Háza és a kecskeméti Erdei Ferenc Kulturális Központ közösen meghirdetett prímásversenye a XXI. Kecskeméti Népzenei Találkozón, 2007. szeptember 21-én 10.00 órától zajlott az EFMK színháztermében.

A két fordulóban a pályázóknak egy kötelező és egy szabadon választott programot kellett előadniuk, egyenként 5-5 perc időtartamban. A kötelező versenyszámban kalotaszegi vagy szatmári muzsikát kellett játszani, szabadon választott műsoruknak pedig a magyar népi hegedűjáték egy másik táji változatát kellett képviselnie.

A versenyen a következő pályázók mérték össze tudásukat:

Csonka Ferenc (*Becse, Szerbia*)
Hegedűs Gergely Dávid (*Kecskemét*)
Hegedűs Máté (*Kecskemét*)
Horsa István (*Komárom*)
Keller Dániel (*Kecskemét*)
Kovács Márton (*Maklár*)
Maruzsenszki Andor (*Kiskunhalas*)
Noga Michal (*Kassa, Szlovákia*)
Soós Csaba (*Budapest*)

A zsűri tagjai dr. Halmos Béla népzeneész, a zenetudományok kandidátusa (a zsűri elnöke), Kelemen Barnabás hegedűművész, Radics Ferenc, a Magyar Állami Népi Együttes vezető prímása, Salamon Beáta népzeneész, népzene tanár és Vavrincez András népzeneész, népzene kutató voltak.

A színvonalas megmérettetésen a következő versenyzők érdemeltek ki díjat:

Különdíjat kapott *Soós Csaba*, a Bács-Kiskun Megyei Gazdakörök jóvoltából. A III. helyezést *Csonka Ferenc* érte el, nyeresége az Erdei Ferenc Kulturális Központ által felajánlott 160 gigabyte-os winchester, amelyre a Hagyományok Háza népzenei archívuma hegedűs felvételeinek legjavát töltöttük fel.

A II. *Kovács Márton* lett, ő ötven órát vehet igénybe térítésmentesen a Hagyományok Háza Ethnic Stúdiójában, zene kara önálló CD-jének felvételére.

Az I. helyen *Hegedűs Máté* végzett, aki a Kecskemét Város által felajánlott díjat, a magyar hangzásverseny-győztes Gollob Balázs – Bárdi Szabolcs műhelyének 800 000,- Ft névértékű mesterhegedűjét nyerte.

Mohácsy Albert

Népdaltanítás Németh Lászlótól Eötvös Józsefíg

Bodza Klára a legmagasabb tanári kitüntetést kapta meg a pedagógus nap alkalmából

Mondd csak, van a népdaléneklés tanításának módszertana? – hangzott a kérdés, amikor énektanár jó barátom hívott föl a minap. Olyan tanárember, aki régóta űzi e szakmát, sok népdalt ismer, diákjait is sikerrel ráveszi a daltanulásra, éneklésre. – Én ezen már sokat gondolkodtam – folytatta –, a parasztemberek nem módszertannal tanultak, egyszerűen csak hallották, aztán tudták. Tudsz valamilyen szakirodalmat ajánlani?

Meghökkenem. Hogyan lenne módszertana a népdaltanításnak! Azon pedig még jobban meglepődtem, hogy a terület iránt nyitott, tapasztalt szakember szájából halom a kérdést.

Amikor Bodza Klára munkáját, a Magyar népi énekkiskolát ajánlottam neki, kiderült, hallott már róla. A népi énekkiskola könyvek és hanganyagok több szerzős munkák, de Klára személye és pedagógiai munkássága mindenképp meghatározó e kötetek létrejöttében.

Én személyesen is tanárként ismertem meg Bodza Klárát, tanáromként. Az Óbudai Zeneiskolában, később a Nádasy Kálmán Művészeti Iskolában – sokakkal együtt népdaléneklést tanultam tőle, egy ideig a Tátika együttesben is énekeltem.

Ezekben a műhelyekben, hosszú évek során összegyűlt tapasztalat nyomán kristályosodott ki, a különböző életkorú énekes-tanoncok számára melyik dalok alkalmasak

arra, hogy belépjenek a népdalok gazdag birodalmába, mit énekeljenek a kezdők, mit a haladók, a kisebb-nagyobb csoportokban éneklők és a szólisták.

A hagyományozódás folyamatának intézményes oktatássá formálása nehéz feladat. Ennél is nehezebb ezt úgy formába önteni, hogy módszerét, szemléletmódját mások is elsajátíthassák, munkájuk során alkalmazhassák. A népdaltanítás területén Bodza Klára vállalkozott az úttörő feladatra.

A személyre szabott újabb és újabb darabok válogatása, csokrok összeállítása hosszú, tudatos pedagógiai munka eredménye, amelynek első gyümölcse a Paksa Katalinnal közösen „alkotott”, 1992-ben napvilágot látott Magyar népi énekkiskola I.,

akárcsak a második kötet, amely két évvel később jelent meg.

A következő köteteknél a szerzőtárs már az egykori tanítvány, Vakler Anna. Együtt dolgozták ki a népi énektanítás alap- és középfokú tantervét 1997-ben.

Vácott, a Pikéth Tibor Zeneművészeti Szakközépiskolában a népzenei tanszak keretében már a kifejezetten zenei pályára készülő fiatal népdalénekesek képzése jelentett (és jelent a mai napig) újabb szakmai kihívást és továbblépési lehetőséget Bodza Klára énektanári pályáján.

Vajon mi közük mindehhez a címben említett férfiaknak? Nem tévesztettem el a sorrendet, tudom, a két jeles személyiség kronológiailag épp fordítva követi egymást. A kitüntetések azonban – amellyel a népdaltanítás módszertana kidolgozását szűkebb szakmánkon kívül is elismerték –, a címben jelzett módon követik egymást Bodza Klára életpályáján. 1998-ban Németh László-díjjal jutalmazták pedagógiai munkásságát, 2007-ben pedig Eötvös József-díjat kapott. A most odaítélt, legmagasabb pedagógiai kitüntetés egy teljes szakmai pályafutást tüntet ki, ám nem lezárt munkásságot. Megjelenésre készen áll az énekkiskola ötödik kötete, s most az énekesi életpályát összegző CD-ROM kiadására készül, amelyen legkedvesebb, legszebb dalait gyűjti egybe, s itt saját versei is olvashatók lesznek.

Sándor Ildikó

A Nemzeti Táncszínház műsorai

NAGYIDAI CIGÁNYOK

November 5., 15., 18., 25. 19.00 óra

December 16., 19., 20. 19.00 óra

ExperiDance - Román Sándor Táncársulata

Nemzeti Táncszínház – Színházterem

A KISGÖMBÖC

November 8. 15.00 óra

Dunaújvárosi Bartók Táncszínház

Nemzeti Táncszínház – Színházterem

MAGYAR CARMEN

November 10. 15.00 óra

November 10. 19.00 óra

– bemutató, Molnár István bérlet (1) –

November 11. 15.00 és 19.00 óra, 13. 19.00 óra

December 8., 9. 15.00 és 19.00 óra, 10. 19.00 óra

Honvéd Táncszínház

Nemzeti Táncszínház – Színházterem

TAVASZI SZÉL

November 22. 19.00 óra – bemutató

December 14. 19.00 óra

Duna Művészegyüttes

Nemzeti Táncszínház – Színházterem

ZENE-BONA-SZANA-SZÉT

December 2. 10.30 – bemutató

December 2. 19.00 óra

Honvéd Táncszínház

Nemzeti Táncszínház – Színházterem

ARANY ÉS KÉK SZAVAKKAL

December 11. 19.30 – bemutató

Herczku Ágnes-Horváth Zsófia

Nemzeti Táncszínház – Refektórium

MONARCHIA

November 12., december 20. 19.00 óra

Honvéd Táncszínház

Művészetek Palotája – Fesztivál Színház

„Addig élek, amíg táncolok”

Száz éve született Vincze Ferenc rimóci táncos, a Népművészet Mestere

Már több mint 15 éve azon gondolkodom, hogy csak a véletlennek köszönhetem, vagy a sors ügyes rendező kezei felelősek azért, hogy egy vidám palóc ember épp a mi öltözőnkbe pakolta le a táncra gondosan előkészített, viselettel megrakott bőröndjét. Évekig csak hittem benne, ma már tudom, hogy találkozásunk nem volt véletlen, és nem múlt el nyomtalanul. Azon a decemberi estén – talán humorosan cseng, de – megtanultam büszkén viselni a rimóci viseletet, úgy, mint Vincze Feri bácsi.

– Gyere fiam, kösd már fel a sarkantyúmat – szólított meg Feri bácsi. Természetesen örömmel kuporodtam a kordbársony pricces nadrágra húzott csizma sarkához. S ha már ott voltam, és fiatal táncosként ez a hatalmas megtiszteltetés ért, kaptam az alkalmon, hogy eldicsekedjem rimóci gyökereimmel. Édesanyám is rimóci – kezdtem a beszélgetést. – Miért, ki a te anyukád? – kérdezte Feri bácsi meglepődve. Hát az Illés Percze Vali – feleltem. Hamarosan kiderült, hogy csaknem a fél falu így vagy úgy rokonom. Természetesen ő maga is.

Ezután nem nehéz elképzelni azt a rajongást, amivel Feri bácsi iránt viseltem. Valahányszor rokonlátogatóba mentünk Rimócra, elmentem hozzá. Az idő rohant, de ő mit sem változott. Mindig jött-ment. Egy alkalommal, amikor meglátogattam, elkedvtelenedve mesélte, hogy nem tud kimenni a szőlőjébe kapálni (93 évesen!). Miután romló egészségre gyanakodván rákérdeztem, hogy tán fáj a lába? – Dehogyan fiam. Elromlott a biciklim – válaszolta hetykén.

Táncos és énekes kedve sosem hagyott alább. Mikor Terka lánya egyszer-egyszer megemlítette neki, hogy ne menjen már táncolni, mert nem bírja, azt felelte: mennem kell lányom, hisz várnak. S valóban várták és szeretettel fogadták mindenhol. Táncos párjával Holeczné Kanyó Margit néniel számtalan táncos rendezvényen megfordultak. Szó sem volt róla, hogy nem bírja. Egy róluk készült film forgatásakor meg is kérdezték tőle, miként lehet az, hogy ilyen idősen még így ropja. – Én nem voltam otthon, amikor az öregség megérkezett a házamba – válaszolta magától értetődő természetességgel.

Feri bácsi már nincs köztünk. Az öregség nem, de annak rokona őt is meglátogatta öt évvel ezelőtt. Elment, azonban valamit nem vitt magával: a tánc, a zene és az ének örök szeretetét. Itthagytá nekünk, hogy vigyázzunk rá, hisz ez éltet minket is. Azt hiszem, – mint ahogy ő is –, mi is addig élünk, amíg táncolunk.

Paluch Norbert

PALÓC GÁLAMŰSOR

Vincze Ferenc rimóci táncos adatközlő, a Népművészet Mestere születésének 100. és halálának 5. évfordulója alkalmából Rimóc község önkormányzata és hagyományörző csoportjai a Dűvő zenekar közreműködésével palóc gálaműsort és mulatságot szerveznek 2007. december 22-én 16.00 órai kezdettel a település sportszarnokában, melyre ezúton tisztelettel meghívunk minden kedves érdeklődőt. Jegyek 500,- Ft-os egységáron december 1-től elővételben megvásárolhatók a rimóci polgármesteri hivatalban, a salgótarjáni táncházban és Budapesten, a Hagyományok Háza Folklorosztályán (06-1/225-6086). E-mailben postai utánvétellel megrendelhetőek a paluchn@freemail.hu címen. (Szükség esetén szállás is igényelhető a rimóci polgármesteri hivatalnál.)

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum programjai

Bornépek Dalai dalverseny – november 9.

Harmadszor kerül megrendezésre a Magyar Szőlő- és Borkultúra Kht., az Etnofon Népzenei Kiadó és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum szervezésében a Bornépek Dalai dalverseny.

Az első öt helyezett bemutatkozó gálaműsora az 5. Szent Márton Újborfesztiválon és Libatoron lesz a szentendrei Skanzenben.

Szent Márton Újborfesztivál és Libator – november 10-11.

Ebben az évben ötödször várjuk azokat, akiket a hűvös novemberi napok sem riasztanak el attól, hogy egyedi környezetben, jó borokat és ízletes falatokat kóstolgassanak.

A szentendrei Skanzenben a kétnapos Szent Márton Újborfesztivál és Libator újborokkal, ízletes, kizárólag védjegyes magyar baromfiból készített libaétkekkel várja vendégeit. A korai szüret idén különlegesen gazdag újborkínálatot ígér! A Kisalföld tájegység házaiban felidézük a Márton napjához fűződő néphagyomá-

nyokat. A fesztivál-sátorban azok kaparintják meg a színpadot, akik nagyot mondanak: mese, stand up a legjobbaktól! A gyermekek Lúdas Matyi történetében, krumpli puska- és tollsíp készítésében lelhetik kedvüket. Az új évjárat borai és a libafogások mellett a „Bornépek dalai” dalverseny döntőseinek közös produkcióját is élvezhetik a fesztivál látogatói. A nyitónapon tartjuk az Újborfogvetemet és az évjárat-értékelő fórumot.

Karácsony kapujában – december 1-jén 10-től 17 óráig

Ádventi készülődés a Csilléry Klára Oktatóközpontjában.

Az ünnepi hangulatot már-már elfeledett és manapság is készíthető karácsonyfadíszek kiállítása idézi „A kis Jézus arany alma...” címmel. A résztvevők nagyanyáink receptje szerint szaloncukrot, természetes anyagokból különleges karácsonyi díszeket, egyedi ajándékokat készíthetnek, reggeli, kántáló, betlehemező dalokat, rigmusokat tanulhatnak.

Feketetői vásár 2007

Korzenszky Anna képriortja

Folklórfesztivál matyó módra

Augusztus első hétvégéje immár több évtizede nem múlik el Mezőkövesden a szívet, lelket gyönyörködtető néptáncosok látványa nélkül.

A hatvanas években újjá indított „Néphadsereg Néptáncfesztivál”, majd a „Szövetkezeti Néptáncfalalkozó” területi versenyei jó alapot teremtettek a mai „Matyóföldi Folklórfesztiválként” emlegetett nemzetközi rendezvénynek. Az elmúlt öt évben a fesztivál színvonalának emelése érdekében a városi önkormányzat megbízásából a programokat már a Matyó Népművészeti Egyesület állította össze. Az új szervező és megvalósító szervezet új elemekkel, helyszínekkel, szakmai ötletekkel és kapcsolatrendszerével gazdagította a rendezvényt.

A szervezőgárda tudatosan fogalmazta meg saját magára nézve azt a kötelező elvárást, hogy a Matyóföldi Folklórfesztivál a közönség és valamennyi közreműködő együttes számára maradandó élményt nyújtson. Ennek elérése érdekében igyekszünk „szavahihető” és jól felkészült külföldi együtteseket a rendezvényre invitálni. Fontosnak tartjuk, hogy minden évben 4-5 kiváló hazai csoport is képviselje a magyar folklórt. Ebben az időszakban Mezőkövesden és környékén nagy számban nyaraló külföldi vendégek előszeretettel látogatnak programjainkra, így a vendéglátó Matyó Néptáncgyűttes mellett mások is szereznek híveket a magyar népművészetnek. Itt járt az utóbbi években például a gyöngyösi Vidróczki, a budapesti Bartók, a martonvásári Százszorszép, a kecskeméti Kurázi, a salgótarjáni Nógrád együttes és még sok más társaság.

Az idén a görög, francia, török és ciprusi csoport mellett a Százszorszép, az Avas és az Egres Néptáncgyűttes, valamint Matyóföld táncgyűttese, hagyományörzői adtak ízelítőt jellegzetes népi kultúrájukból a Táncpajta színpadán, a táncos felvonulás alkalmával a Mátyás király úton, a záró gálán pedig a Sportcsarnok előtti nagy színpadon.

A pályázati források és a városi támogatás apadását figyelembe véve a fesztivál megvalósítása nem kis fejtörést okozott az idén. Szerencsére a jászberényi „Csángó Fesztivállal” való együttműködésünk – a külföldi együttesek cseréjével – megmentett bennünket a teljes leépüléstől.

A jövőben még szorosabb partnerséget szeretnénk megvalósítani az egyidejű fesztiválokkal, a jászberényi, gyöngyösi, egri és székesfehérvári társszervezetekkel. Tervezzük, hogy új színekkel is gazdagítjuk a már hagyományossá vált néptáncos és kézműves bemutatókat. A múltat idéző „Hadas” városrész, a nádfedeles apró tájházak, a kanyargó utcácskák, a Táncpajta és a Népi Művészetek Háza „Bükkaljai borverseny és ételkóstoló”, valamint „Hagyományörző együttesek találkozója” rendezvényeknek is helyet ad majd 2008. augusztusának első napjaiban.

Berecz Lászlóné Zsuzsa
fesztiváligazgató

Matyó Népművészeti Egyesület
3400 Mezőkövesd, Kisjankó Bori u. 5.
Tel./fax: 49/411-686, 30/228-7119
Honlap: www.matyoegy.ini.hu
E-mail: matyoegy@hu.inter.net

III. Kárpát-medencei Vőfélytalálkozó

2007. november 30. – december 1.

Az előző két vőfélytalálkozó sikerén felbuzdulva ismét megrendezzük a találkozót, ahová színes programokkal várjuk a kedves érdeklődőket. Hallhatnak itt a vőfélymesterség átalakuló szerepéről, de annak fontosságára is fel szeretnénk hívni a figyelmet. Ezáltal is szeretnénk megőrizni lakodalmi hagyományainkat a változó körülmények ellenére is. Sehul Európában nem olyan széleskörű a ceremóniamesterek feladatköre, mint a magyarságnál a vőfélyeknek. Az biztos, hogy a mai lakodalmakban a feladatkör átalakult és leszűkült, de vannak újabb feladatok is, melyeket a vőfélyeknek kellene betölteniük, felvállalniuk. Ezek többek közt a hagyományos lakodalmi szokások átmentése a mai világba, nemzeti viseleteink használata legalább ünnepeinken, színes menyegzői szokások ápolása, jó ügyért való összefogásra buzdítás, lakodalmi dramatikus játékok alkalmazása, ízes, választékos magyar beszéd fennmaradása...

Nyilván alkalmazkodni kell a mai korhoz, de ha jó mederbe tereljük a ma még megmaradt szokásokat, akkor sokáig tudjuk őrizni őket. Olyan találkozóra van szükség, amely nemcsak gálaműsort, izléstelen mulatságra torkolló bált tud felmutatni, hanem a sokféle kiegészítő program által újra visszaszerezheti ennek a „szolgáltatásnak” a fényét olyan formában, hogy az Európában már ritkaságszámba menő lakodalmi szokások öröklődjenek, és magyarnak maradjanak meg. Alkalmanként közel száz vőfélyt (gazdát, köszöngetőt, szószólót) látunk vendégül, akik Moldvától Németújvárig, Pozsonytól Szabadkáig, Munkácsról Sopronig mindenütt képviselik saját tájegységüket.

Az események a hajdúsági Földes több helyszínen folynak. Az udvaron látványkonyha, csárda működik, ahol disznótoros ételek kaphatók. A találkozó zenekarai a Szeredás Népzenei Együttes, a Bürkös Zenekar és a Szilágynagyfalusi Zenekar.

Péntek déltől szombat délutánig a vőfélyek rigmusait a stúdióban archiváljuk, amit a kivétíton figyelemmel kísérhetnek az érdeklődők, a csárda mellett felállított színpadon pedig a vőfélyek spontán bemutatkozásai láthatók. A nap folyamán hagyományos lakodalmi süteményeket lehet kapni, és látványpektség is működik, természetesen speciális helyi kelt tészták várják a vendégeket.

További információ:

Gyönyörű Zsigmond, 06-30/858-6480,
gyonyoruzsiga@t-online.hu
Karácsony Sándor Általános Művelődési
Központ, Földes: 06-54/531-008,
muvhazfoldes@freemail.hu
Nagné Lengyel Erika, 06-20/946-1160
Fülöp Emília, 06-70/382-6572

Alkotó hűség – önérzetes magyarság

Vass Lajos emlékezete

„A magyar gyermek kezébe legjobban illik a nép maga készítette hatlyukú kis furulyája, amelyen mindent ki lehet fújni, s amelyen egy-egy östehetség még csodálatos ügyességre vitte, míg a divatosabb harmonika ki nem ütötte kezéből.” Kodály Zoltán előszavából valók ezek a sorok, melyeket Vass Lajos furulyaiskolájához írt 1947-ben.

A bban az esztendőben, amikor Kodály a zenekultúra „Százéves tervét” is megfogalmazta, melynek megvalósítására tanítványainak, követőinek generációi tették rá az életüket. Vass Lajos is, mint a Kodály-iskola második nemzedékének tagja, egész életében, minden cselekedetével, minden tudásával és minden szenvedélyével, ezt a célt szolgálta.

Vass Lajos az idén 80 éves lenne, s életpályája a születésétől a haláláig szemléletesen tanúsítja ezt, egy olyan korban, amikor a magyarság nemzeti léte, szellemi, lelki megmaradása a tét. Az első és a második világháború, s az utána következő időszak ez – egészen a '89-es rendszerváltásig követően. A nemzeti progresszív korszakát írjuk ekkor, amikor az irodalomban mindenképp előtérbe került a népi és nemzetben gondolkodó haladó polgári irodalom és a népi írók képviselői – Ady Endre, Móricz Zsigmond, József Attila, Veress Péter, Szabó Pál, Illyés Gyula, Németh László, Nagy László, Csoóri Sándor és mások, a zenében pedig Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, Ádám Jenő, Bárdos Lajos, Rajeczky Benjámín, Csenki Imre, Gulyás György és pályatársaik törekvései határozták meg a magyar kulturális élet áramlását, amikor a politika képtelen volt partnere lenni az intellektuális élet kihívásainak, miközben korlátozta a nemzet természetes és szerves fejlődését: ideológiailag és politikailag gúzsba kötve élt az egész ország.

Vass Lajos a Heves megyei Poroszlóról, földműves családból érkezik a zenekultúrába. Első zenei élményeit a szülői ház jelenti – édesapja „nótafaként” a Népművészet Mestere –, a zene tudatosult mélységeit először a Debreceni Református Kollégium Tanítóképzőjében éli meg, ahol tanítói és református kántori oklevelet szerez. Innen kerül a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémiára, s 1951-ben középiskolai tanári, karvezetői és zeneszerzői, majd karmesteri diplomára érdemesül. Korrepetitorként, karnagyként és zeneszerzőként vállal először munkát, előbb a Muharay Elemér

vezette Népi Ének, Játék- és Táncegyüttesnél, a későbbiekben a Petőfi Tisztaképző Akadémián és a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesénél – ahol is Vásárhelyi Zoltán és Forrai Miklós mellett dolgozik.

Az 1956-os októberi forradalom idején a művészegyüttes többhónapos turnén Kínában vendégzerepel; visszatérőben a szovjet diplomácia nyomása ellenére sem vállalják a moszkvai fellépést...

Miután ezért a művészegyüttest felosztatják, s a férfikart két évre az Országos Filharmónia veszi át, ott végez karnagyi tevékenységet, majd ezt követően két éven át állás nélkül tengődik...

1960-tól a Ganz-MÁVAG Acélhang férfikarának vezetője, 1962-től pedig – három évtizeden át – a Vasas Központi Művészegyüttes Vegyeskarának, majd 1975-től Szimfonikus Zenekarának is vezető karnagya lesz. Emellett 1964-től a CSEMADOK meghívására az akkor alakult Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkarának vendégkarnagya – egészen 1992-ben bekövetkezett haláláig.

Vass Lajost a legtöbben – Magyarország-szerte –, mint a Magyar Televízió által 1969-70-ben meghirdetett Röplül páva című népzenei vetélkedő művészeti vezetőjét ismerték meg – és „a népzene prófétájaként” tisztelik ma is –

miközben tevékenysége rendkívül széleskörű és sokszínű volt. Kezdvé a népdalgyűjtéssel, a bodrogközi és a poroszlói gyűjtőutakkal, folytatva sokirányú karnagyi munkájával – kórusok és zenekarok élén. Karnagyként férfi- és vegyeskaraival a magyar és a világ kórusirodalmának szinte minden remekművét bemutatta, Bartók Béla férfikaraitól Kodály Zoltán férfi- és vegyeskarain át Farkas Ferenc, Veress Sándor, Bárdos Lajos, Szervánszky Endre, Kocsár Miklós, Szokolay Sándor és mások, miként Palestrina, Monteverdi, Muszorgszkij vagy Eugen Suchony kórusműveit is megszólaltatta. Jól olvassuk-e Kodályt? címmel elemző tanulmányt írt a világhírű zeneszerző műveinek előadási problémáiról, melyből egy jeles mondat: „Magyar karvezetőnek lehet-e nemesebb feladata,

Cseszka Edit karnagy, Vass Lajos és Tóthpál József (archív felvétel, 1985 körül)

Néptáncosok, néptánc csoportok és bármely táncműfajt kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI, ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT

MENYECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Béke utca 4.

Telefon: 06-30 286-9517, 06-30 224-2105

TANKA TAMÁS és BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető: www.tankabarany.hu, www.csizmakeszitok.hu

mint Kodály műveit újra és újra, jobban és jobban megérteni és tolmácsolni.” Aki őt látta és hallotta vezényelni, tanúsíthatja, művészi alázata és szenvedélye nem ismert határokat. Tehetségéhez szorgalom, széleskörű műveltség, jó ízlés, önérzetes magyarság és sajátos kisugárzás párosult. Szuggesztivitása énekest és hallgatót, közönséget egyaránt magával ragadott.

Személyesen én – bár korábban megismerkedtünk – 1980-ban kerültem közelebb hozzá, miután Pozsgay Imre kulturális miniszter a Kórusok Országos Tanácsa főtítkárává kinevezett. Akkor ő a népzenei bizottság helyettes vezetője volt, később a művészeti bizottság vezetője lett. Maklári József mellett – aki 1980 és 1990 között a KÓTA elnöke volt – Pallos Bélával együtt jelentős szerepet vállalt az 1982-ben, a Budapest Sportcsarnokban rendezett Kodály-centenárium hangverseny előkészítésében és megvalósításában. Vass Lajos a nagyszabású programban – amelyen tízezeres kórus énekelt – a vegyeskar élén a Mátrai képeket vezényelte félelmetes koncentrációval és szenvedéllyel. A KÓTA művészeti bizottsága vezetőjeként új kórus-minősítési rendszert kezdeményezett Éneklő Magyarország elnevezéssel, melynek lényegét nem a verseny, hanem a találkozás élményének erősítésében, s népdal-összeállításoknak a hangversenyek végén történő közös éneklésével gondolta el.

Külön meg kell említenünk azt a missziót, amelyet a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkarának vezetésével vállalt – a közelmúltban elhunyt Janda Ivánnal együttműködésben –, hiszen ez a kórus egyben a szlovákiai tanítóság zenei műhelye, a felvidéki magyar kórusvezetők továbbképzési fóruma is volt. Vass Lajos meghívására magam is részt vettem néhányszor különböző rendezvényeken Pozsonyban, Dunaszerdahelyen, Galántán és más településeken, ahol a próbák ugyanolyan nagy élményt jelentettek számomra, mint a hangversenyek.

Vass Lajos zeneszerzői munkásságának megítélése nem lehet feladat. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy Veress Sándor és Farkas Ferenc tanítványaként Kodály Zoltán útján járt abban is, hogy zeneszerzőként elsősorban a magyar népdalok világához fordult, s abban is, hogy saját invencióinak meglevenítésében a zsoltárok és a magyar költészet legjelesebb szövegeiből választott – Janus Pannoniustól (Mathias Rex) Kazinczy Ferencen (Tövisék és virágok), Petőfi Sándoron (Elvándorol a madár...), Ady Endrén (Kis karácsonyi ének), Juhász Gyulán (Piros remény), József Attilán át (Tavas van, gyönyörű!) Weöres Sándorig (Varázsenek). Népdalfeldolgozások, táncjátékok, különféle kísérezének, hangszeres művek és kórusénekek mellett tizenkét oratóriumot és kantátát, továbbá kilenc színpadi művet és négy bábjátékot írt gyermekek számára.

Vass Lajost minden tevékenységében tiszta emberség és erkölcsiség, hivalkodás mentes önérzetes magyarság és rendíthetetlen plebejusi hűség hatotta át – életének utolsó percéig. Emlékszem, hogy 1992 őszén nagy betegen is érdeklődéssel figyelte, mi történik az országban, és Eszterházy Péternek egy cinikus hangú írására, amely a Magyar Nemzet-ben jelent meg, a következőképpen reagált: „... Azt írja Eszterházy: „Kicsi, fantasztikus és jelentéktelen ország vagyunk.” E három jelzőn közül az első kettő igaz. De jelentéktelen?” – És hosszan sorolja világhírű tudósaink és művészeink névsorát. Írásának fotómásolatát e sorok írójának is elküldte.

Vass Lajos lelkes és nemes, szenvedélyes és lelkesítő tevékenysége meghatározó szerepet játszott és játszik abban, hogy népdalkörök, pávakörök sokasága ma is őrzi népzenei hagyományainkat, mégsem zárhatjuk be valamiféle „népzenei karanténba”. Alkotó hűsége, önérzetes magyarsága a jövőben is példa lehet a hazai muzikusok új és új nemzedékei számára.

Tóthpál József

Kulturális programok Pécssett

2007. november

PÉCSI KULTURÁLIS KÖZPONT

8-án 18.00: Népi világvége jóslatok

Molnár V. József néprajzi előadása – belépő: 300 Ft

21-én 19.00: Hagyománytár - Népzenei koncertsorozat

Stefanidu Janula együttese (Budapest) – görög népzene

Az együttes tagjai: Stefanidu Janula – ének, Sokalopoulos

Giannis – buzuki, ének, Blazsó Domokos – szintetizátor, ének,

Fazekas András – dob, Kokavec Iván – szintetizátor, ének

Belépő felnőtteknek 600 Ft, diákoknak 400 Ft

30-án 14.00-18.00: Néphagyomány az óvodában és az általános iskolában – továbbképzés

A téli ünnepkör szokásainak feldolgozása

Előadók: Minorics Tünde – előadás (a PTE FEEFI oktatója,

etnográfus), Behán Ildikó – kézművesség (Kaptár Egyesület, kéz-

műves oktató, óvónő), Beke Livia – kézművesség (Kaptár Egye-

sület, kézműves oktató), Budai Kinga – kézművesség (Kaptár

Egyesület, kézműves oktató), Matókné Kapási Júlia – gyermeki-

játék-foglalkozás (Bartina Táncgyűttes – Szekszárd, művészeti

vezető, táncoktató). Részvételi díj: 2.000 Ft

MŰVÉSZETEK ÉS IRODALOM HÁZA

9-én 11.00: Utazás a török félhold körül

Nagyító alatt a török szellemvilág

Seminárium a török kultúrkört érintő legfrissebb kutatásokról

Tervezett előadások: Dr. Pap Norbert – A félhold mai fénye

Dr. Fodor Pál – Asszonyok szultánsága

Dr. Hegyi Klára – A Balkán népei az Oszmán birodalomban

Dr. Hoppál Mihály – Ótörök sámánizmus

Somfai Kara Dávid – A dél-szibériai törökök

Ivanics Mária – nyelvészeti előadás

A belépés ingyenes!

30-án Kodály emléknap

16.00: A Psalmus születése

Előadó: Dr. Bónis Ferenc, zenetörténész professzor

Közreműködnek: a Kodály Zoltán Gimnázium énekesei

19.00: Kertvárosi Református templom (Fülep Lajos u. 14.)

Ünnepi Kodály kórushangverseny

PÉCSI IFJÚSÁGI KÖZPONT IFJÚSÁGI HÁZA

22-én 18.00: Fejezetek a magyarság őstörténetéből

Nagyapó beszédei... (egy gyimesi pásztorasszony emlékezései)

Előadó: Harangozó Imre néprajzkutató

Szakértő: Csajághy György zenetörténész

23-án 19.00: Görög táncház

29-én 18.00: Fejezetek a magyarság őstörténetéből

A magyar mitológia és az őstörténet

Előadó: Dr. Hoppál Mihály néprajzkutató

Szakértő: Csajághy György zenetörténész

30-án 19.30: Tanac táncház

Muzsikál a Vizin zenekar, táncvezető: Száva József

IH BILLENTYŰ

16-án, 25-én 17.00: Gyerek játszó – Papp Viktória vezetésével

19.00: Magyar táncház

Házigazda az Üzenet a kertből zenekar, táncoktató: Vass Oszkár

Az összetartozás ünnepe

Diósgyőrben találtak egymásra a Visegrádi Négyek

Léteznek olyan fesztiválok, amelyek ígéretesen indultak, ám később, a globalizáció betörésével sokat veszítettek az értékükből, ám a július 12. és 15. között megrendezett 28. T-Com Kaláka Fesztiválon – amely a Visegrádi Négyek összetartozását igyekezett tudatosítani – a közönség ismét megállapíthatta, hogy e jelentős nemzetközi kulturális esemény nem enged az igényességéből.

A fesztivál persze egész Miskolcra kiterjed, s már régóta bevett szokás, hogy nem a városháza díszudvarán csütörtökön (idén július 12-én) megtartott nyitókoncert a legelső program, hanem a Herman Ottó Múzeumban erre az alkalomra rendezett kiállítás megnyitója, délután 15 órakor. Most a „Balkán Hangja” című tárlat fogadta az érdeklődőket, amelynek gerincét a Balkán Hangja Kulturális Egyesület 2005-ben és 2006-ban kiírt díjnyertes munkái adták, de a közönség a balkáni kultúrára jellemző tárgyakat, hangszereket, népviseleteket, videofelvételeket is láthatott, s balkáni muzsikákat hallhatott. A megnyitón a görög muzsikát játszó miskolci Arion együttes szolgáltatta az élő zenét.

Ezután következett a Kaláka együttes és a Fonó zenekar által tartott fesztiválynitó koncert, mely eseményt zömében helybéliek látogatják – szép számmal –, a publikum derékhadja ugyanis péntek délután érkezik a megyeszékhelyre. A fesztiválon Agócs Gergely, a Fonó zenekar vezetője játszott az egyik főszerepet, a Visegrádi Négyeket képviselő muzikusok közül ugyanis nemcsak a szlovák együttest „szervezte be” – mint a Felvidék magyarországi referense –, hanem a lengyel banda is az ő közvetítésével érkezett Diósgyőrbe. A nyitókoncerten a Fonó nem csak a zenéjével aratott sikert, hanem többek között azzal is, hogy Pál István „Szalonna”, a zenekar prímása kalapja segítségével Agócs Gergely bemutatott egy történetet, amely Pál Pista bácsival, a népszerű tereskei dudással, furulyással esett meg. Egy televíziós felvételen ugyanis a rendezőt zavarta, hogy Pál Pista bácsi szemére árnyékot vet a kalapja, s odalépett hozzá, kezével hátrtolta a kalapot, mondván, hogy ne így viselje, hanem emígy, betyárosan. Pista bácsi erre közölte vele, hogy így nem betyárosan van, hanem csikósosan, ahogyan a fején volt, az juhászosan van (ez vélhetően nem véletlen, hiszen Pista bácsi juhász volt), ám ha így teszem (s félretolta az egyik oldalra), az kanászos, (majd vízszintesre igazította), ez pedig gulyásosan van, (ezután jól behúzta a szemébe a kalapot, hogy ne ismerjék fel az arcát), no így van betyárosan.

S ezzel még nem volt vége a napnak, este ugyanis „A régi konyha körül” címmel újabb tárlat nyílt meg a Herman Ottó Múzeumban a Visegrádi Négyek Múzeu-

mainak vándorkiállításaként. A négy ország múzeumi együttműködése öt évvel ezelőtt kezdődött, s ennek keretében négy város, nevezetesen Miskolc, a szlovákiai Trencsén, a csehországi Ostrava és a lengyelországi Sosnowiec múzeumi számos közös projekt után az idén új kiállítást indítottak vándorútra. Ezen a négyek konyhai berendezéseit, illetve a sütéshez, főzéshez használt tradicionális eszközeit mutatták be. A megnyitón a Fonó zenekar muzsikált, ezt követően pedig táncházat tartott a múzeum kertjében. A közönség soraiból ugyan senki nem táncolt, a jelen lévők inkább csak hallgatták a zenét, beszélgettek, s kóstolgatták a lengyelek által kínált étkeket, például az igen finom savanyú krumplilevest. Végül Agócs Gergely és Barsi Csaba, a Herman Ottó Múzeum muzeológusa perdültek táncra.

Péntek délután Nágel Kornél grafikusművész Faludy-kiállítása nyílt meg az Európa Házban, s az ünnepségen Gerendás Péter adott koncertet Faludy-albumának anyagából.

A főszerepet már előtte elkezdte átvenni Diósgyőr, amikor megnyitotta (képzeltbe)li kapuit a Vár utcában rendezett kézműves bemutató és foglalkoztató (magyarul kirakodóvásár). Este 6 órakor pedig történelmi esemény zajlott, a várban ugyanis František Knapík, Kassa főpolgármestere és Káli Sándor, Miskolc megyei jogú város polgármestere együtt nyitotta meg a kulturális eseményt, s találkozzuk a Kaláka Fesztiválnak köszönhetően jött létre. Ezt követően megkezdődött a három estét kitöltő várbeli program a Szlovákiából érkezett Muzička együttes koncertjével. Agócs Gergely olyan bandaként mutatta be ezt a zenekart, amely

büszkén hirdeti, hogy ők a magyaroktól vették át a táncházas kultúrát, amelynek Magyarország a szülőhazája. Erről később váltottam néhány szót a Fonó zenekar vezetőjével, aki elmondta, hogy Magyarországon kevesen tudják, hogy a szlovákok túlnyomó többségének kiérlelt, mégpedig negatív véleménye van a magyarokról. Mi viszont nemigen alkotunk a szlovákokról véleményt, ami annak is köszönhető, hogy elenyészően keveset tudunk erről a kultúráról. A lengyelekkel, az osztrákokkal vagy a románokkal kapcsolatban ezzel szemben számos tapasztalatra tettünk szert, a történelem sokféle konkrét viszonyulást kiérlelt bennünk e szomszédnépek felé. A szlovákság velünk szemben félelemből táplált negatív viszonyát több mint 80 év alatt sem sikerült feloldani. S most itt van ez a fiatal, progresszív csapat, melynek tagjai eljárnak hozzánk a Táncháztalálkozókra, a magyar népzenevel is foglalkoznak, s amikor oda-haza a táncházaikban a táncosok azt kiáltják, hogy „Davaj szedmohrad!” (Csinálj erdélyit!), tudják, hogy kalotaszegit kell húzniuk. „Ők a szlovák táncházmozgalom mozgatói, elindítói, s örülünk, hogy kezdenek rádöbbsenni arra, hogy a nemzet emlékezetét nem csak a különféle okoskodó írásokban, hanem a saját falvaik hagyományos kultúrájában is megtalálják. A táncházmozgalom Szlovákiában igazából 2002 körül indult be, addig az együttesek olyan szinten működtek, mint nálunk az ötvenes-hatvanas években. A Muzička esete nagyon jól példázza, hogy egy magyar szellemi terméket külföldiek átvesznek, s általa ők is felfedezik maguknak azt a kulturális kincset, amelyre Magyarországon már 35 évvel ezelőtt ráirányították a figyelmet az első itteni táncházak. Megfelelő kultúrdiplomáciára, a táncház-modell »levédésére« lenne szükség, mert a táncházról elmondhatjuk, hogy Hungarikum. A Muzička nem titkolja, hogy a mi módszereinket alkalmazva kezdte el a saját népzenejüket megtanulni, majd tanítani. De lengyel vonalon is tapasztalhatunk hasonló mozgólódást, a városi táncházások például most nyertek meg egy kulturális pályázatot annak teljesítése végett, hogy fél évre eljőjenek hozzánk, s még jobban elsajátítsák azt, amit a hagyományörzésnek a táncházas formájáról tudni kell. Náluk egyelőre még csupán öt-hat

táncház működik” – számolt be tapasztalatairól, s osztotta meg gondolatait Agócs Gergely, hozzátéve, hogy „a szlovák zenekar már azzal az ötlettel is előállt, hogy hozzunk létre közös produkciót, s együtt lépünk fel szlovákiai, csehországi és lengyelországi fesztiválokon, hiszen mi szlovák népzene is tudunk játszani, ők pedig szintén jártasak egyes tájegységek magyar muzsikájában”.

Mondanom sem kell, hogy a Muzička mekkora sikert aratott, s mint már korábban beszámoltam erről, az ilyen fesztiváloknak az is nagy előnyük, hogy a fellépő zenészek közül sokan hoznak magukkal CD-ket – amelyek nemigen kaphatók hazánkban –, s a szlovák banda sem felejtkezett meg erről, így vásároltam is tőlük egy dupla albumot.

A Muzička után Gerendás Péter adott koncertet, s zenekarában a tízéves fia, Gerendás Dani dobolt.

Következett a Fonó együttes, amely az előző naphoz képest most már teljes létszámmal jelent meg a színpadon, azaz a nagyszerű énekes, Herczku Ági is megérkezett, Agócs Gergely pedig az itteni, nagyobb létszámú közönségnek szintén bemutatva Pál Pista bácsi esetét a kalapjával, de természetesen a muzsikájukkal is nagy tetszést arattak. Rögtön utánuk a lengyel Trebunie-Tutki együttes lépett pódiumra, amely főként gural dallamokat játszik, de hazájuk más vidékeiről is repertoáron tartanak zenéket. E családi zenekarban az unokák mellett az egyik nagypapa is játszik (a tagok zömének családneve: Trebu-

nia-Tutka), s a hangszereik közül nekem nagyon tetszett egy vékony, hegedű-szerű instrumentum. Lemezeket szerencsére ők is hoztak magukkal, de sajnos sem a CD ismertető-füzetéből, sem a honlapjukról nem derült ki, hogy mi ennek a hangszernek a neve. Mindenesetre a Trebunie-Tutki is tuti frankónak bizonyult a publikum számára. Csakúgy, mint az őket követő Besho-droM, s az éjszakát koncerttel és délszláv táncházal lezáró Kolo együttes.

Ha szombat délelőtt, akkor gyerekfesztivál, s ez az idei Kaláka Fesztiválon sem történt másként. Most a Kaláka mellett a Kolo együttes szórakoztatta a gyermeksereget, ám ne feledjük, hogy e rendezvényen folyamatosan tördönek a gyerekekkel. A diósgyőri várban ugyanis más időzóna uralkodik a Kaláka Fesztivál idején, mint máskor, hiszen az idelátogatók azzal szembesülnek, hogy Szerényi Béla tekerőlantos népzene és ezüstkoszorús hangszerkészítő mester, népzene kutató, a Magyar Hangszerműves Céh elnöke még este tízkor is kézműves foglalkoztatást tart a gyerekek számára, akik ilyenkor szüleikkel együtt néhány órával később fekszenek, s később kelnek.

Délután Gryllus Dániel és Gryllus Vilmos jótékonyági koncertet is tartott a Deszkateplomban a néhány évvel ezelőtt felújított templom javára „Amikor az atyafiak együtt muzsikálnak” címmel, majd ismét a diósgyőri várba került át a fesztivál helyszíne. A rendezvény egyik különlegessége a 72 éves énekes-gitáros Jeanne Caroll volt, akit hazájában, az Egyesült Államokban blues-nagymamának neveznek, részben a kora miatt, részben pedig azért, mert mindenkivel muzsikált már, aki ebben a műfajban számít. Most is zseniálisat produkált a színpadon, s a vele fellépő magyar Turnaroud együttes is kitett magáért. E formáció tagjainak többsége leginkább a Dr. Valter zenekarból ismert. Ám ezen az estén leginkább a Visegrádi Négyek negyedik országbeli képviselője, a cseh Čechomor együttes ejtette rabul a népeket, mely társaságot három évvel ezelőtt fedezte fel a Kaláka egy kazetta segítségével, s rögtön meg is hívta a következő esztendői diósgyőri fesztiválra. A zenekar úgy értékelte a szíves invitációt, hogy számukra megtiszteltetés a felkérés erre a jelentős zenei eseményre, s a dézsából ömlő eső ellenére óriási hangulatot teremtettek. Azóta az Egyesült Államokban is megtöltöttek néhányszor hatalmas csarnokokat, de most is szívesen jöttek a rendezvényre. Nem sokkal azután, hogy a húrok közé csaptak, a zenéjük beszerzése céljából megkérdeztem Gryllus Dánieltől, hogy e zenekartól vajon vásárolható-e CD. Ő igennel válaszolt, de azért utánam jött, s

a boltban közölték, hogy kétféle album és egy DVD még kapható, a harmadik lemez már elfogyott. A Kaláka vezetője azonnal felhívta a Čechomor helyszínen lévő menedzserét, s szóvá tette, hogy miért csak ennyi korongot adtak át a boltoknak. No ezt követően mind a darabszám, mind a választék megszorodott, s végül az együttestől több mint 30 album kelt el. Közben a közönség örjögött a színpad előtt, így az együttes tagjai a koncert alatt is érzékelték, hogy mennyire népszerűek hazánkban, s utána pedig nyilván azért is kellemes emlékekkel indultak haza, mert a lemezeikből is jelentős mennyiség fogyott. Vélhetően a közönség is visszavárja őket, de ők is szívesen fogadnak majd egy újabb magyarországi meghívást.

A Čechomort a szomszéd Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből érkezett, külföldön is sikerrel szereplő, cigány népzenei játszó Ternipe együttes követte, amely koncerttel és táncházal zárta a vasárnapra átnyúló aznapi programot, s bár nem hálás feladat egy elsőpró sikert arató társaság után muzsikálni, most éppen az történt, hogy a felspannolt publikumnak nem volt türelme megvárnia a táncházal, hanem a „kemény mag” már a koncert alatt táncolni kezdett.

Vasárnap délelőtt a fesztivál művészeinek közreműködésével a Belvárosi Evangélikus Templomban a szokásos ökumenikus istentisztelet zajlott, este pedig megkezdődött a koncertsorozat Bognár Szilvia lemezbemutatójával. Az album zenéjét az énekes férje, Kovács Zoltán komponálta népzenei dallamok felhasználásával. Bognár Szilvia jó emlékeket őrizhet majd erről az esztendőről, hiszen Kiss Ferencnek a Tavasz Fesztiválon a Művészetek Palotájában bemutatott Pávaének című művében is jelentős szerepet kapott, s a kompozíció Művészetek Völgyében tartott kamarazenekari bemutatóján való közreműködésre is őt kérte fel a szerző az ősbemutató három énekesé közül.

Olasz együttesek nélkül az utóbbi időben ritkán tartanak Kaláka Fesztivált, tavaly szardíniaiak léptek fel, idén szicíliaiak, utánuk pedig a Kaláka következett fergeteges muzsikával. Őket az Ukrajnában élő Técsői Banda váltotta fel, akiket Kiss Ferenc „csatolt” a Monarchia Zenei Társuláshoz és a hazai táncházmozgalomhoz, majd a Csík zenekar csapott a húrok közé, akik Lovasi Andrással, a Kispál és a Borz frontemberével muzsikáltak.

A 28. T-Com Kaláka Fesztivált ezt követően a Zurgó együttes koncertje és moldvai táncházal zárta, s a jelenlévők ismét úgy búcsúztak egymástól, hogy jövőre veletek ugyanitt.

K. Tóth László

PRO FOLK

HANGSZEREK, TOKOK,
KELLÉKEK, JAVÍTÁS

Népzenei CD-k teljes választéka

ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: 1074 Budapest, Dohány u. 84.
(bejárat az Almássy utcából)

Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h

Tel.: 06.30.9549-903

Tel./fax: 351-3341

E-mail: profolk@tla.hu

Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

BARTÓK BÉLA, A NÉPZENEKUTATÓ – V.

Fotó- és dokumentumkiállítás a Hagyományok Házában

Szakmai terv: Pávai István, közreműködött: Vikárius László

CIGÁNYZENE, NÉPIES MŰDAL

„Amit Bihari, Lavotta s egynéhány beszármazott idegen: Csermák, Rózsavölgyi, Pecsényánszki stb., vagyis csupa többé-kevésbé dilettáns zenész, a cigányzene hatása alatt összeírta s amiben jóízű ember nem gyönyörködhetik, azt nem vehetjük számítás alapjául. Ezekről a dilettáns munkákról csak dilettáns »zenetudósok« tárgyalhatnak komoly hangon. S emellett mindez még csak nem is nemzeti zene, mert hiszen nem magyaros, hanem cigányos. Vagyis főbb jellemző sajátosságai egy idegenből jött népnek, a cigánynak, átvett dallamtorzításai... Ha magyar műzenénk eddig nem is volt, igenis volt és van is értékes, speciális népzenénk. Ezt azonban a nemzeti specialitásokért nagy hangon lelkesedő honfitársaink sem nem ismerik, sem nem kutatják, sem nem szeretik. Nem ismerik belőle csak éppen azt az egy-kétszáz dalt, amit cigányprímásaink kegyeskedtek a néptől átvenni s keleti fantáziájukkal elképzelhetetlenül, szinte a felismerhetetlenségig eltorzítva magyar dzsentrifülekbe belehegedülni. Akik nem tudják, milyen óriási a különbség a magyaros és a cigányos cifrázás közt, azoknak figyelmébe ajánlom bármely magyar parasztszenész muzsikálását akár a dudán, akár a furulyán. A cigányoktól elfogadott dalok közt akárhány idegen, szomszédos szláv népektől átvett dallamra is akadunk, amelyek véletlenül kerültek bele a magyar népzenébe. Ezeknek a felületes magyar urak szintén a köteles nemzeti lelkesedéssel adóznak. Viszont az újabban felfedezett nagyértékű ősmagyar erdélyi dallamokkal szemben idegenül, értetlenül állnak, mert ilyet még sose hallottak. Ezt az igazán magyar népzenét sem nem szeretik, sem nem értik. »Zenetudósaink« nem kevésbé felületesek: elfogadnak minden magyarul énekelt dalt magyar népdalnak. S így vaskos kötetekben néha mulatságos buzgalommal bizonyítgatják, mennyire magyaros egy-egy sültidegen dallam. (Teszem azt az »Azt mondják, nem adnak engem galambomnak...« kezdetű, mely valószínű típusa a tót dalnak.) Persze ők is azt hitték, hogy elegendő a magyar népzene tanulmányozására, ha beülnek egy budapesti kávéházba cigányt hallgatni.” (Bartók B.: *A magyar zenéről*, 1911)

„Az a zene, amit a városi cigányzenekarok ma pénzért játszanak, nem más, mint újabb magyar népies műzene. Ennek az újabb magyar népies műzenének a feladata ... ugyanaz, ami a nyugat-európai országokban a kuplák, operettslágerok, más szóval a sramli és hasonló zenekarok repertoárjának szerepe. Hogy a magyar népies műzene (helytelenül »cigányzene«) sokkal érdekesebb, mint az előbb felsorolt külföldi söpredékzene, azt örömmel szögezzük le. De hogy többnek tekintse bárki is, mint úgynevezett »könnyű« zenének, fontosabbnak, mint olyan alsóbbrendű zenének, amelynek hivatása rosszízlésű és sablonszerető tömegeket szórakoztatni: ez ellen ünnepélyesen tiltakoznunk kell.” (Bartók B.: *Cigányzene? Magyar zene?*, 1931)

„A népies műzene csak egyes dallam-individuumokat ismer, melyek között felfedezhetünk ugyan bizonyos külsőséges hasonlóságokat, de lényegében annyira különböznek egymástól, hogy semmilyen formulával sem lehet összefoglalni őket. Nem típusok tehát, hanem egyedek. Más a helyzet a parasztszenében: itt ugyanis egységes zenei stílusok keletkeznek.” (Bartók B.: *A népzene és jelentősége az újkori zeneszerzésben*, 1932)

Dudás és hosszúfurulyás, Berzence, Somogy vm.
(Seemayer Vilibáld felvétele, 1935)

MI A NÉPZENE?

„... a népzene a népesség egy, a városi kultúrától legkevésbé befolyásolt rétegének zenéje ... a »népzene« szó szűkebb elhatárolása is még mindig elég sok közbeeső fokozatot foglal össze, a kevésbé népi, kevésbé tiszta népzenétől a tisztábig; az előbbiben még elég szembetűnők a műzenéből származó elemek, az utóbbiban annyira asszimilálódtak, hogy egészen új stílus keletkezik.” (Bartók B.: *A népzene hatása a mai műzenére*, 1920)

„... népzene mindazoknak a dallamoknak összessége, amelyek valamilyen emberi közösségnél kisebb vagy nagyobb területen bizonyos ideig használatban voltak, mint a zenei ösztön spontán kifejezői. Népszerűen szólva: a népzene olyan dallamokból tevődik össze, amelyeket *sokan és sokáig* énekeltek. De ha dallamokat sokan és nemzedékről-nemzedékre énekelnek, akkor egyrészt ezek többé-kevésbé át is fognak alakulni – itt így, ott másképp, amott megint másképp –, vagyis dallamvariánsok keletkeznek; másrészt viszont eredetileg egymástól eltérő szerkezetű dallamok egymáshoz hasonlóvá alakulnak át: vagyis közös sajátosságú, egységes zenei stílust eredményező dallamok keletkeznek.” (Bartók B.: *Népzenénk és a szomszéd népek népzeneje*, 1934)

„Szűkebb értelemben vett parasztszenének azokat a dallamokat nevezhetjük, amelyek egy vagy több egységes stílushoz tartoznak, más szóval: egyforma karakterű és szerkezetű dallamok nagy tömege szolgáltatja a szűkebb értelemben vett parasztszenét.” (Bartók B.: *A népi zene hatása a mai műzenére*, 1931)

„... nekünk, magyar zenefolklor-kutatóknak, éppúgy, mint a testvértudományok (egyetemes folklór és etnográfia) kutatóinak, alapos okunk volt arra, hogy csakis a parasztsztyályhoz forduljunk mint forrásokhoz. Mi magunkat tulajdonképpen természettudósoknak valljuk, akik tanulmányozásuk tárgyául a természet egy bizonyos produktumát, a parasztszenét választottuk. Ti. a parasztsztyály kultúrtermékeinek keletkezési módja – legalábbis itt Kelet-Európában – teljesen elüt más osztályok kultúrtermékeinek keletkezési módjától. Természeti produktumnak tekinthetők ezek a termékek, mert a számunkra legjellemzőbb sajátosság létrejött – a pregnánsan egységes stílus kialakulása – csakis lelki közösségben élő nagy tömegeknek egyféle irányban működő ösztönszerű variáló készségével magyarázható. Ez a variáló készség pedig nem más, mint va-

Bartók fonográfjal népdalt gyűjt
Zobordarázs (Nyitra vm., 1907), Kósa Gyula felvétele

lamilyen természeti erő.” (Bartók B.: *Cigány zene? Magyar Zene?*, 1931)

A GYŰJTŐMUNKA NEHÉZSÉGEI

„Meg kell mondanom, hogy lehetetlenség sokat írni, ha az ember gyűjtőúton van. Értsd meg! Szükség van bélyegre, levelezőlapokra, időre ahhoz, hogy egy jól megfogalmazott levél szülessék. Ezeket a dolgokat nem lehet megvenni a kocsmákban, a lovak, juhok és bárányok, disznók és tehenek istállóiban. És az embernek nem lehet elég ideje, amikor egész nap szobalányokkal, szakácsnőkkel, kocsisokkal és disznópásztorokkal és mindezen állatok őrzőivel társalog, csak hogy megnyerje jóindulatukat az éneklésre. Igen, ezek a dolgok nagyon fárasztóak. Nagyon örülök, amikor este lefekhetek.” (Bartók levele édesanyjának, 1906. júl. 6.)

„Segítőtársamat a szomszéd faluban ügynökkfélinek nézték s erősen kikeltek ellene. Itt meg azzal a reménnyel kecsegtettek hogy »addig-addig járkálnak itt az urak, míg el nem verik«. Ilyen fényes kilátások sulya alatt hamarosan revolvvert hoztattam Csik Szeredából. Furcsa volna, ha a népdalgyűjtéshez kötelező emberölés is járulna. Dacára ennek persze erősen kell barátkoznom a falu népével, főleg a fehérréppel, annak is idősbjével. Az eddigi anyagot jóformán csakis vénasszonyoktól kaptuk. (Bartók levele Geyer Stefinek, Csikrákos, 1907. júl. 14.)

„... egészen kis község ez a Darázs, vagy 1000 lakóval. Itt lakom, itt gyűjtök egy parasztházban. Kedden ünnep volt, 4 óra felé már kezdtek hozzám bevonulni, rövidesen tele lett a szoba aprajával-nagyjával. És dőlt a nóta. Közbe-közbe kedves epizódok folytak le... 1/2 10-kor távoztak. Na most mi lesz a vacsora? Van 3 tojás, tej – mondják. De kialudt a tűz, be kell fűteni. Hoznak fűtőanyagot – nem akar lángra kapni. Amint végignéznünk a fapadlón, csupa víz, mintha most súrolták volna fel – a nagy néptömeg lábán hordta be ezt a sok vizet. Ágyaznak – véletlenül megérintem a falat: szinte csurog róla a víz. A fészkés fene üssön belé: hát ez mitől van: kint csikorgó hideg, benn 30 ember kigőzölgése 6 órán át: voilà tout. (Különben az est folyamán a lámpa több ízben el akart aludni; csak ajtónyitással lehetett benne tartani a lelket). Tehát hamar toljuk félre az ágyat a faltól. Igen ám de már késő, az ágynemű teljesen átnedvesedett. Kezdttem magamnak gratulálni: Hideg szoba, átázott padló, nedves falak, s még hozzá vizes ágy! A tűz végre pislogni kezdett s a házbéliek nyugodni tértek, rám hagyva a láng élesztgetését, a tojás megfőzését, a tej megmelegítését. Első dolgom az volt, hogy megvizsgáltam a fűtőanyagot.

Az is nedves. Széjjel raktam a sparhert lapjára, hadd száradjon, addig majd számlálgatom az aznapi gyűjtés eredményét. Egyszerre csak füst csapja meg az orromat (no még ez kellett); odanézek, hát a szétrakott fadarabok pörkölődnek a sparherton. Eلسzedtem őket, közbe megégettem a kezemet, majdnem beleejtettem a tűzbe a sparhertlap karikáit végre-valahára megvolt a nemesen egyszerű vacsorám s a tűz vigan lobogott. Persze ilyen nedves szobának ez meg se kottyant. De mondhatom rég nem ízlett valami oly jól, mint ez a nyers tej barna kenyérrel! Levetkőzésről nem igen lehetett szó; az ágyra terítettem télikabátomat, erre ruhástul ráfeküdtem, és saját takarómmal takaróztam. (Bartók levele Ziegler Mártának és Herminának, 1909. február 4.)

„Zsebelyen csak lány meg asszony énekelt (immel-ámmal) Gíládon csak férfi! – rosszak voltak vezetőim, nem lehet máskép. Pl. elvittek egy »nagyszerű« énekeshez (hőstenor) aki ugy mekegett mint egy kecske; még ha megfelelőt mondott volna, akkor se vehettem volna fonografba.” (Bartók levele Bartókné Ziegler Mártának, Bázsiás, 1912. dec. 26.)

„Mindjárt hogy a kezdet is biztató legyen – a cigány is vonakodott játszani,; hogy ő nem tud, hogy ő így, hogy ő amugy. Aztán játszott – csupa köpedelmet: »sima sebes« avagy »forogató«nak nevezett rondaságokat. Kínomban ezt is felvettem ... A »régí jó énekes asszonyok«, ezek a cselédruhájú némberek olyan reszketeg hangon, bizonytalan formában énekelnek, közben annyit vihognak, egyik napról a másikra elfelejtenek feljegyzett dallamokat (hiába fűtülöm el; nem képesek utána énekelni újból) egyszóval útálatosak. Mindennek a tetejébe forintokat is emlegetnek... Eleinte úgy volt, hogy itt ebben a nagy városban, ha már szállásért kosztért kell fizetnem, legalább az énekesek nem követelnek semmit. Ha azonban ezek is pénzt kérnek és ennek a fejében legnagyobbbrészt 100 szor lejegyzett dallamokat énekelnek – akkor alászolgálja székely gyűjtés. Különben is deprimáló az a biztos tudat, hogy egészen újat ugysem találok; hogy ilyen sok könyörgés árán legjobb esetben is többé-kevésbé aggkori eltorzulásban szenvedő variánsokat fogok kapni ... Igen, ilyen egy székely falu. Reggeltől kezdve járok kelek és most 11-től kezdve még a járás-kelemből is kifogytam – most folyik a Nagy Mise – és amíg az folyik addig még az otthonmaradottak sem fújnának el a viláért sem egy fél nótát sem, nehogy Szűz Mária megharagudják. Mondhatom sokkal többet ér a román papság ezeknél az álszenteskedőknél, akik ilyen butaságokat vertek belé a népbe... Ezzel aztán be is fejeződik számomra a magyar gyűjtés. Nincs kedvem moslékban halászni, torz csonkokat szedegetni. Ezentul legfeljebb vegyes nyelvű falvakban gyűjtenék magyart, ha épen akad, hogy ott kárpótolhassam magamat a románnal és ne legyenek kénytelen napokat tölteni teljesen hiába egy és ugyanazon a helyen.” (Bartók levele Bartókné Ziegler Mártának, Köszvényes Remete, 1914. ápr. 12.)

„A falusi értelmiség részéről elég sok értetlenséggel találkozott. Az is megtörtént vele, hogy mint gyanús idegent csendőrök kísérték be a községházára, amin magában kitűnően mulatott, hagyta magát kísérni, s csak a hivatalban mutatta fel a kultuszminiszter ajánlólevelét, melyben munkája legmesszebbmenő támogatására hívta fel a miniszter a hatóságokat... Gyűjtéseinek sok nehézséggel kellett megküzdnie, a parasztok bizalmatlanok voltak iránta, mint minden úriember iránt, s a jegyző, pap vagy tanító asszerint, hogy melyik próbálta megszervezni a gyűjtést, nem mindig találta meg a módját annak, hogy eloszlassa a bizalmatlanságukat. (Ziegler Márta: *Tizenhárom esztendő*, 1966)

AMADEUS

Égből pottyant csillag,
látszik hogy jelen vagy,
fényedet osztod,
meg is tanítod
annak, ki tudja.

Örök tűzben éget
hallani Téged,
s míg ősre jön a tél,
világít a fény,
s hangodat
szikrák visszhangozzák az égen.

Ül az égnek szélén
egy megvénült fényév,
mosolyogva tudja,
mi is volt a dolga,
s hogy jut a kis Csillag
honnán és hova.

Hatalmas szikra
pattan fel kezvedben,
nyisd csak ki,
engedd, keljen fel,
ráismer a múltra,
s testedet, lelkedet parázssá gyűjtja.

Világítasz mosolyogva,
néha felmész a Holdra,
kacsintasz a csillagokra,
s tudod,
miként születünk
nagy Dolgokra.

Nagy Dolog a porszem,
ha ráfújok elröppen,
csak merni kell bátran,
fújdokolni a világban,
s a fuldoklást
hagyni a Dunában.

A FA

Égbe
törekvő
ágai
csillagokat
nyaldosva
lángnyelvekké
válnak.

A SZERZŐ RAJZA

EGY MOZDULAT

Megmozdulnak
kezem
alatt
a
dolgok.

Alkotok.

Akkor
is,
ha
magamra
maradok,
az
örökké létező
Újra
csak
így
bukkanok.

Gondolatok
belétek
karolok,
megnyilatkozásaitokat
mosollyal
markolom,
mozdulataitokat
felfogom,
s újjongva
megalkotom.

FÉNY AZ ALAGÚT VÉGÉN

Felhő oszlik,
bánat foszlik,
(csontról a hús
földre omlik,
tükör előtt
mezítelen
áll a csontváz
dermedt verem)
a kék égben
szemem fénye
újra tükröződik.

Látja múltját,
járja útját,
ássa kútját,
éli búját,
de azon ám
esze túljár.
(búja húsa
csontja tolja
át a tükrön
az új korba)

Messzire jár,
kúton túlra
jól vigyáz ám
a korsóra,
már rég, hogy
magát hordja.
(csontja csörren,
korsó reccsen,
a víz tükre
meg se rebben)

MINDEN RENDBEN

Mikor azt hiszed,
hogy minden
benne van a rendben,
s a részleteket már
rendezed fejedben,
s akkor megremeg
a keret kezvedben,
s részek halma
elejbed esve,
földön heverve
bámul mélán
felfelé,
üres fejedbe.

Szíved mivel van telve?
S látod üres fejed
végre,
szívednek

Az élet alkotás, minden pillanatban alkotjuk, alakítjuk. Dolgozunk, gyerekeket nevelünk, gondolkodunk. Gondolataink testet öltenek képekben, szavakban, szobrokban, színekben... én írok.

Írok, mert írnom kell. Belső indíttatásból. Nem jól vagy rosszul, vagy épp jobban, hanem feltétel nélkül... felvállalva írásaimat, úgy mint saját magamat.

Verseimben Szó-Sorok ízlelhető, látható képekben tükrözik a gondolatok halmazát, rendezik a valóságot és annak határát.

Szeretettel mondom el, amit el kell mondanom.

Juhász Csilla

helyet engedve
visszavonul
a kertbe,
felássza az ágyást,
s a szobába
ágyat vet be.

S végre a szív
zakatolhat,
mozdonyként
előre hatolhat,
hol rózsaszirmokkal tele
felhőkre repül vele,
tűlsüti a napot
sugaraival,
a földre illatoz.
Máskor
ólmot öntenek bele,
akkor
ne is beszélj vele,
mert fekete szele
arcodat
jégcsapokkal
szórja be.

Vérnek útja
így lesz tág,
színes marad a világ,
túlvilág
és
evilág,
erek létráján
köztük
így
mászkálsz.

Bejárod a
halmokat,
arany
piramisokat.
Lépcsőin
a figyelmed
túlharsogja
aggodalmadat,
s kedve szerint
váltogatja
a fokokat,
hogy biztos legyen,
mit üzen,
az ok és okozat.

S ha úgy érzi,
hogy megértette,
ugrándozva
felismerte,
szárnyait
szélesre
eresztve,
újabb kérdést
keresve
pengeti
szíved húrjait,
néha
válaszra,
néha
újabb
kérdésre
lelve.

A HOLD ÚTJA

Fehéren csillámló
csillagokon
halad a lelkem,
s tolja maga előtt
nehéz szívét.

A sarkon
jobbra fordul, s elnéz,
meglátja az elmét,
visszanyeri türelmét,
a hosszú úton
látja szíve sérelmét.

Gyógyír az egység,
ránéz mint testvér:
a lélek lelkesedve kérdez,
a szív szájátva
a választ várja,
s az ész
készarva leül egy buckára,
tekervényeit
80 nap alatt a Föld körül
lóbálja.

Egymásra nézve
várnak a mézre,
türelmet sugallva
egyszerre lépnek.

Mérföldet bejárva
találnak csodára,
megjön a válasz,
bár a kérdés olykor
magára várta.

Építik a tornyot,
gerinced lépcsővé
toldod,
magadat óriásnak mondd.

A csillagokig ágaskodsz,
a létra alján
a mélyet smaragdként
belátod.
Velőd anyaga vezet,
ujjad begyeiben
bizsergésbe reked,
mely újra tettekre mered.

Ó micsoda összhang,
egy-egy részlete
ásítva zavarban van,
s ha kicsit összeroppan,
a létra a mélybe zuhan.

Ott víz tükrébe
létrafokok néznek,
megtört bordájuk
új öntudatra ébred,
arcát megmossa,
s feléled.

Újra fel a létrán,
a kép újból összeáll,
s ha nem vagy még
fáradt,
sokkal magasabbra
teheted a lábad.

A Hold Útja világít,
szikrázva csábít.
Lenézel az útra,
s csillagok
békés mosolya
kísér kézenfogva.

G-Juhász Csilla (Hatvan, 1969)
Stuttgartban él. Versei a Magtárban jelennek meg először.

Vetettem gyöngyöt

Világzene Magyarországon • 1972–2006

Mint arról már korábban hírt adtunk, az Etnofon Népzenei Kiadó gondozásában megjelent az elmúlt harmincöt év terméséből válogató, négy zenei CD-t tartalmazó kiadvány. Az alábbiakban a szerkesztést Kiss Ferencel közösen jegyző Marton László Távolodó tanulmányából közlünk részleteket, s színes oldalainkon a kísérőfüzet fotóiból emeltünk ki néhányat. (További információ: www.etnofon.hu)

1. TÁNCHÁZBA MENET...

A magyarországi világzene éppoly határtalan – időben, térben és stílusában –, mint bárhol a világon. Akár azt is mondhatnánk, hogy egyidős a magyar népzenevel, elvégre a világzenébe minden népzenei gyökerű, kötődésű vagy ihletettséggű mű belefér. Mondhatnánk, de nem mondjuk, mert azzal sehova nem jutnánk el.

Izgalmasabb, még ha provokatívnak tűnik is, az a felvetés, mely szerint a magyarországi világzene – a 2006-ban százhuszonöt éve született – Bartók Béla népzene gyűjtő, -kutató és -feldolgozó munkásságával vette kezdetét. Nemcsak azért, mert Bartókot egyaránt „határtalanul” magával ragadta a magyar, a szláv, a román, a török és az arab népi muzsika, de azért is, mert a parasztzene hatása az újabb műzenére című tanulmányában valójában a világzene keretét vetítette előre. Mégpedig azt, hogy a népzene hatása három szinten érhető tetten: 1. a tradicionális előadásmóddhoz való ragaszkodásban, 2. egy népdalutánc kitalálásában, vagyis az autonóm feldolgozásmódban, 3. a népdal vagy népdalutánc nélküli eredeti kompozícióban. Persze, az utóbbiból is „ugyanaz a levegő árad, mint a parasztszenéből. Azt lehet mondani ilyenkor: a zeneszerző megtanulta a parasztok zenei nyelvét, és rendelkezik vele oly tökéletes mértékben, amilyen tökéletes mértékben egy költő rendelkezik anyanyelvével. Vagyis: zenei anyanyelvévé lett ez a paraszti zenei kifejezési mód: oly szabadon használhatja és használja is, akárcsak a költő anyanyelvét.”

Az 1980-as évek végén, amikor egy londoni kocsmában úgy döntött egy tucat lemezkiadó, hogy ezentúl egységesen világzenének nevezik ezt az újonnan népszerűvé váló irányzatot, lényegében a bartóki törekvések előtt nyitották meg univerzálisan az ajtót.

[...] A népzenei revival mozgalom a hatvanas években söpört végig a világon, és a legtöbb helyen úgy tarolt, mint egy kétélű kard: egyszerre a nemzeti zenekultúra és a nemzeti identitástudat terepén. Rácsodálkozni a gyökerekre és mélyen megkapaszkodni bennük! – sarkítva így festett ez a revelatív élmény. Jól ismerjük azokat a beszámolókat, amelyek felidéztek: a beatzene elragadó hullámai közepette a magyarországi fiatalok egyszer csak rádöbbsen, hogy hiányoznak az együtt énekelhető dalok, s ráadásul kissé már kínos is a sok angolul halandzsázott sláger. Miközben ezek a fiatalok megtapasztalták a népzene elementáris hatását is. Igen ám, csakhogya azt a pár közismert népdalt nem nagyon lehetett gitárral kísélni – ezért is volt akkora durranás a Kaláka együttes megjelenése '69-ben, magyar nyelvű számokkal, veretes költészettel, különleges népi hangszerekkel és kiváló hangszereléssel. A Kaláka – az énekelt versek frontján – ugyanazt a „robbanást” vetítette elő, amit a magyar nyelvű beatzenét megteremtő, és azt a kelet-európai népzenevel ötvöző Illés együttes is: azt a robbanást, amit általában a Sebő együttes színrelépésétől szokás eredeztetni. [...]

Ugyancsak komoly hatása volt a Magyar Televízióban 1969-től megrendezett Röpülj, páva! című országos népdalversenyeknek és Ki mit tud? vetélkedőknek – melyek ismertté tették többek közt Halmos Béla, Ferencz Éva, majd Szvorák Kati és az Orfeo együttes nevét –, és nem kevésbé fontos, hogy a hatvanas évek végére országszerte megerősödött a szakszervezeti néptáncmozgalom. Márkás személyiségű és kiváló felkészültségű vezetők álltak a tánc-

együttesek élén, akik – mint Novák Ferenc, Timár Sándor, Szigeti Károly vagy Kricskovics Antal – új utakat és friss gondolatokat keresve letek rá arra az ősforrásra, amit évszázadokon át egyszerűen „tánc háznak” neveztek Széken.

Végül: a tánc házmozgalomba torkolló népzenei revival rettenetes sokat köszönhetett a „Fényes szelek” nemzedék jobbára falusi származású tudósainak és művészeinek. Azoknak a néprajzosoknak és kutatóknak, akik a népi műveltséget megkerülhetetlennek tartották, s abból merítették életművüket. Ennek a kapcsolatrendszernek a jelentőségét növelte, hogy a revival-nemzedék tizenhét-húszéves fiataljai számára nem igazán álltak rendelkezésre hozzáférhető lemezfelvételek, s az élő népzene az ötvenes években kihalt a hagyománya Magyarországon. Leginkább Erdélyben volt még elcsíphető, ennél fogva mindazok, akik Bartók Béla, Kodály Zoltán és Lajtha László nyomán újrakezdték a népzene gyűjtését, archiválását és feldolgozását, ott tevékenykedtek a hatvanas évek kezdetétől. A tánc házmozgalom katalizálásában Martin Györgynek jutott megkülönböztetett szerep: a budapesti fiatalok főleg hozzá jártak „nyersanyagért”. Mint például Halmos Béla és Sebő Ferenc, akik kezdetben gitárkísérettel énekeltek népdalokat és verseket, majd rádöbbsen, hogy a továbblépéshez el kell sajátítaniuk a hangszeres zenei tradíciót. Nap mint nap órákat töltöttek Martin György lakásán, magnószalagra másolva gyűjtéseit. (Lásd minderről jóval bővebben Kiss Ferenc A népzenei feldolgozásokról – II. című tanulmányát, folkMAGazin, 2006/6.)

Az erdélyi kapcsolatok közül Kallós Zoltán volt a kulcsfigura. S mint Kőbányai János Minden patakot összejártam... című interjújából kiderül (Kőbányai János: Magyar siratófal, Szépirodalmi Könyvkiadó – Tevan Kiadó, 1990), Kallóshoz kötődött a tánc házmozgalom helyhez és alkalomhoz köthető indulása is: „1972-ben tartottam egy előadást a Fehérvári úton (vagyis a Fővárosi Művelődési Házban). Lent voltak Timár Sándorék, sok hivatásos táncos. Sebők felléptek. Miközben muzsikáltak, táncra perdült a társaság. Akkor fogant meg a gondolat, hogy jó lenne ezt megismételni. Először csak maguknak az együtteseknek, aztán külső tagoknak is.” [...]

2. „KOLINDA-ISKOLA”

A hetvenes évek közepére jól érzékelhető különbség mutatkozott a tradicionális előadásmóddhoz ragaszkodó, illetve az attól elrugaszkodó törekvések között. Ez a különbség – sarkítva – a „népzene” és a „világzene” közötti választóvonal mentén rajzolódott ki, ezzel magyarázható, hogy a magyarországi világzene kibontakozását sokan a Kolinda együttes színrelépéséhez kötik.

A Kolinda magja a színházi-zenei-képzőművészeti Orfeo kollektívából nőtt ki. Orfeóként előbb latin-amerikai politikai dalokat játszott, majd a Vízöntő nevet felvéve – a tánc házmozgalom hatására – a Bihari tánc együttes kíséretébe szegődött. Kolinda néhány tagcsere után 1975-re lett belőle, amikor a magyar népzene kerete is szűknek bizonyult számára – ezután olyan feldolgozásokat készített, melyekre a szláv és cigány népzene mellett a dzsessz és a rock is bélyeget ütött, és ehhez elektronikus hangszedőkkel szerelkezett fel. Addig ismeretlenül szuverén zenei világa messze megha-

LAJKÓ FÉLIX
fotó: Kasza Gábor

TIN TIN Q
fotó: Dusa Gábor

DRESCH DUDÁS MIHÁLY
fotó: Dusa Gábor

KOLINDA
fotó: Eifert János

ladta a magyar közízlést, s mivel nem fért bele egyik műfaji skatulyába sem, a monopolizált hanglemezkiadás éppúgy elutasította, mint a rádió. A nyugati impresszáriók azonban rögtön lecsaptak rá, s pillanatok alatt hároméves – és három lemezre szóló – francia szerződést kapott.

Nagy kár, hogy a folyamatos turnézás és a szokatlan tempó végül felőrölte a zenekart, s így 1979-re több ágra szakadt. Kiss Ferenc már korábban kiszállt (s újraszervezte a Vízöntőt), Dabasi Péter az Unikum együttesben folytatta, Lantos Iván, Zsigmondi Ágnes és Zombori Attila pedig szétszóródott Franciaországban. Ám az a három lemez (Kolinda, Kolinda II, 1514), ami a párizsi Hexagone-nál megjelent, a maga különleges ritmikái és vokális jegyeivel, a kelet-európai népzeneik összegzésével és szvit-formába öntésével azóta is példaértékű és megingathatatlan. Iskolateremtő.

A Kolinda-családfának valamennyi hajtása megismerhető ebből a válogatásból. Az Unikum 1979-ben alakult meg, az egy időben felbomló Gépfolklor és a Kolinda tagjaiból, s rövidesen egy kitűnő albumot készített Svájcban. 1981-ig megfordult benne Matolcsy Eszter (Makám & Kolinda), Krulik Zoltán (Makám & Kolinda, Makám) és Reöthy Gábor (Vasmalom) is, majd Dabasi Péter és Krulik Zoltán – aki korábban a Creatív Stúdió Öt (C.S.Ö.) nevű zenei műhelyt vezette – megalakította az 1984-ig működő Makám & Kolindát. A Makám & Kolinda két lemezt készített Hollandiában (Makám & Kolinda, Úton), és komoly sikerrel koncertezett Európában, a zenekar működése ugyanakkor azt is tükrözte, hogy a vokális népzene és az improvizatív kortárs zene csak komoly kompromisszumok árán fér össze. [...]

Egykor Orfeo-, aztán 1979-ben Kolinda-, majd Makám & Kolinda-, illetve Makám-tag volt Szőke Szabolcs is, aki jelenleg a Tin Tin Quintetet és az Ektart vezeti. A „Kolinda-iskolához” a második lemezünket záró Ektar köti mélyebben Tóth Evelin énekével, melyben a bőgő, a gitár és a gadulka, vagy ha úgy tetszik, a szikár-ság, a mélység és a melankólia pendül „egy húron”. [...]

3. AZ ÉRTŐL AZ ÓCEÁNIG...

A magyarországi világzenék gazdagságában és változatosságában igen komoly súlya van a Magyarországon élő nemzetiségek – dominánsan a délszlávok és a romák – kultúrájának. (Míg az ország tízmillió lakosából a cigány származásúak száma hatszázezer körül jár, a szerb és horvát kisebbség együtt huszonöt-harmincezerre tehető.)

1974-ben, amikor Pomázon megalakult a Vujicsics együttes, mintegy háromszáz szerb vagy horvát származású család élt és gondozta kulturális örökségét a Dunakanyarban. Azóta több mint harminc év telt el, és a Vujicsics szinte változatlan felállásban „örzi a lángot”, megperzselve azzal immár a fél világot. A lemezünkön hallható Rastanak különleges darabja a repertoárjának: ez a búcsúztató a jugoszláviai háború éveiben került bele, mikor is fohászként játszott. Ami pedig a Vujicsics együttes tanítványaiból (és gyerekeiből) felnövő Söndörgőt illeti, nos, az ugyancsak „kötelező olvasmány”. Nem veszíti szem elől örökségét, de biztos kezű mesterként már a saját útját járja.

A Balkán zenéjének népszerűsítésében a Zsarátnok együttes is meghatározó szerepet töltött be a nyolcvanas években. Ám akkor inkább csak a szűkebb, táncmuzikális körben volt népszerű ez a muzsika, így a Zsarátnokot főleg a Nyugaton jól ismert Nikola Parov kapcsolata tartották életben, míg a méltó figyelem hiánya miatt „elvértett” a Gépfolklor és a Barbaro. [...]

A Vízöntőnél szóba került már Víg Rudolf autentikus cigány népzenei gyűjtése (a Gipsy Folk Songs From Hungary). Ez a dupla válogatás azt mutatta meg, hogy a romák nem „igazi” hangszerkeket, hanem használati eszközöket: kannát, kanalat fogtak be rit-

mushangszerként, megtoldva a szájjal képzett bőgőhanggal. Sem a XIX. századi verbunkos (hegedű, cimbalom), sem a mai folk-együttesek hangszerei (mandolin, gitár) nem szerepeltek eszköztárunkban.

A hetvenes évek végén ezt a hagyományt értelmezte újra a Kalyi Jag, a táncmuzikális és a beatzene közös hatására. Ez a Nagycsed és Budapest között ingázó munkásfiatalokból 1978-ban alakult együttes úgy őrizte meg a cigányzene időtlenségét, hogy közben jócskán felfrissítette: abba a gitáros köntösbe bújtatva, mely a legvonzóbb viseletnek tűnt a fiatalok számára. [...]

Nem kellett sok idő, és a hagyományos magyar táncmuzikális zenekarok mellett a romák lettek a legkeresettebbek Nyugaton – ahol addig cigányzenének egyedül a vendéglátóipari cigányzenét tekintették. Ez persze nálunk is így festett, sokáig. Megvolt az „összemosásukhoz” a történelmi alap. [...]

4. FRISSEN GYÖNGYÖZŐ...

Hogy a magyarországi etnódzsessz története a Syrius és a Rákfőgyő együttes színrelépésével kezdődött volna, az nem mondható, de hogy köröttük forrósodott fel a levegő először, és hogy a megszűnésük után jó harminc évvel is töretlen a legendájuk, az tény. Az 1969-től 1973-ig működő Syrius a progresszív rock élharcosa volt, és gyorsan szögezzük le pátoz és túlzás nélkül: műfajában a világ legjobbjai közé tartozott. Ezzel tisztában volt az az ausztráliai impresszárió, aki 1970-ben egy évre kivette a zenekart – kint veték fel egyetlen nagylemezüket –, és az a pár száz fős rajongótábor is, mely koncertről koncertre kísérte, de ahogy a szörnyű közhely mondja: senki nem lehet a hazájában próféta. Az 1972-es Magyarország pedig ügyet sem vetett a Syriusra, nem készülhettek felvételei, külföldi meghívásait is eltitkolták előle – a közízlés és a kultúrpolitika ócska szövetsége ellehetetlenítette a zenekart. Ez pedig oda vezetett, hogy meghatározó alakjai, Orszáczky Miklós és Ráduly Mihály elhagyták az országot, több-kevesebb sikerrel Ausztráliában, illetve Amerikában boldogulnak azóta. [...]

A Kárpát-medence népzenein alapuló „magyar dzsessz” úttörői közé tartozik Szabados György is, aki már a hatvanas években első helyezést ért el a San Sebastian-i Fesztivál free jazz kategóriájában. S akit bátran emel Bartók mellé a szakirodalom, ugyan a hatvanas-hetvenes években jókora értetlenség és előítélet övezte az ő művészetét is. Sorszenének, történelmi zenének szokás azt nevezni, annak tekinthető A szarvassá vált fiak is, melyet az 1956-os forradalom ihletett.

Nemcsak úttörő, iskolateremtő is Szabados: MAKUZ (Magyar Királyi Udvari Zenekar) nevű műhelyében olyan „tanítványai” játszottak együtt, mint Dresch Dudás Mihály, Grensó István, Binder Károly, Kovács Ferenc, Lantos Zoltán, Baló István, Benkő Róbert, Lőrinszky Attila és Geröly Tamás – zömmel a későbbi Dresch Quartet, Grensó Kollektíva és Dél-Alföldi Szaxofonegyüttes tagjai. Akik egyben negyedik lemezünk szereplői... [...]

A dzsessz fekete óriásai Dresch Mihályra is hatottak, de ő az erdélyi mesterek és a táncmuzikális hatását is kiemeli: „Ahhoz, hogy az ember dallamokat és érzelmeket tudjon felszívni, ahhoz azokat a régi magyaroknak meg kellett őrizniük, de éppolyan hálás vagyok azoknak a fiataloknak, akik – mint Sebő és Halmos – a táncmuzikális megismertették velünk ezt az értéket.” Mondhatni: bezárult a kör.

Gyökerek és nyitottság – együtt, egyszerre jellemzik a „magyar dzsesszt”. Grensó, mint tudjuk, az avantgárd rockban is remekel, Binder és Kovács a kortárs zenében jeleskedik, Borbély pedig a délszláv hagyományt őrző Vujicsics együttes egyik alapítója. [...]

Marton László Távolodó

PÁLYÁZAT

„NÉPTÁNCANTOLÓGIA 2007”

Budapest, Operett Színház
2008. február 16.,

A Martin György Néptáncszövetség pályázatát hirdeti a Néptáncantológia 2007 című rendezvényen történő részvételre. A pályázat célja, hogy az amatőr néptáncmozgalom és néptáncművészet újonnan született értékeit összegyűjtse és felmutassa, lehetőséget biztosítva a legszínvonalasabb művek színházi körülmények között történő bemutatásához. Pályázatot az előadó együttes vagy az alkotó nyújthat be.

Pályázni lehet minden olyan, maximum 10 perc időtartamú koreográfiával, amelyet 2006-2007-ben amatőr néptáncgyüttes mutatott be és a Néptáncantológia műsorán még nem szerepelt. (Szakmailag különlegesen indokolt esetben a zsűri 10 percnél hosszabb – de maximum 15 perc időtartamú – művet is figyelembe vehet.) Egy együttes vagy alkotó legfeljebb két művel pályázhat. A zsűri előnyben részesíti az országos fesztiválokon (Szekszárd, Nagykovács, Szedged – Martin Fesztivál, Zalai Kamaratánc Fesztivál) díjazott és a 2006-ban kiválóan minősült együttesek pályázatát. *[A hagyományörző együtteseknek a Muharrey Szövetség irt ki pályázatát, a gyermekgyüttesek antológiáját az Örökség Egyesület rendezte – a szerk.]*

A pályázatnak tartalmaznia kell a műre, az alkotókra és az előadókra vonatkozó alapvető adatokat és az előadáshoz szükséges technikai igényeket.

A pályázat feltétele: A pályázatokat az erre a célra készített pályázati űrlapon lehet beküldeni az alábbi címre: Martin György Néptáncszövetség, 4400 Nyíregyháza, Nádor u. 54.

A pályázathoz mellékelni kell egy, a műről készült jó minőségű videofelvételt, VHS videokazettán, vagy DVD lemezen, amelyet a pályázó az elbírálást követően visszakap.

A Pályázati űrlap letölthető a www.martinszovetseg.hu honlapról, vagy igényelhető a Martin György Néptáncszövetségnél: tel/fax: 42/506-521, 1/269-56-80, e-mail: martin@martinszovetseg.hu

Beküldési határidő:
2007. november 20.

A pályázatokat szakértői testület bírálja el 2007. december 15-ig.

Szomorú tapasztalatok

Néhány gondolat felsőfokú népzenei oktatásunkról

Előre szeretném bocsátani, hogy irásommal nem akarok viszályt szítatni vagy bárkinek rossz hírét kelteni. Fontosnak tartom azonban megosztani a közvéleménnyel szomorú tapasztalataimat a magyarországi felsőfokú népzeneoktatásról. Az anyaországi és a határon túli népzeneészek, néptáncosok körében szinte fogalomná vált Nyíregyháza! Nem azért, mert megyei jogú város és nem is azért, mert a helység és vidékének lakói érdekesen elnyújtják a magánhangzóikat. Csak egyszerűen azért, mert működik a városban egy intézmény, ahol ma Magyarországon, a számtalan felsőfokú intézmény közül, egyedülként lehet népzeneész diplomát szerezni. Igen, de hogyan!?

Én gyermekkorom óta foglalkozom népzenevel. Megpróbálom röviden átfutni tanulóéveimet, mert ez segít a dolog pontos megértésében. Néhány évesen édesapám egyszerű ütős és fűvös népi hangszereket adott a kezembe. Már óvodás koromban elkezdett citerázni tanítani. Ekkor még csak otthon pengettem, de általános iskolásként már bekapcsolódtam a falu ifjúsági, majd pár év múlva a felnőtt citerazenekarába. Ötödikes voltam, amikor a falunkban (Bácskossuthfalva, Vajdaság, Jugoszlávia) lehetőség nyílt klasszikus hegedűtanulására. A tanárom nagyon szigorú ember volt, alaposan megtanított bennünket a hangszer praktikus használatára. Az általános iskolában mi nem is hallottunk „Kodály-módszerről”, pedig minden tárgyat, az ének-zenét is, magyarul tanultuk!

A citerázással addig sikerült haladnom, hogy Vajdaság legnívósabb gyermek népzenei versenyén, a „Szólj, Síp Szólj”-on, negyedikestől nyolcadikos koromig minden évben első voltam a korosztályomban. Ezekben az években tűnt fel ugyanitt Lajkó Félix, Polgár Lilla, Ivánovics Tünde, hogy csak néhány nevet említek azok közül, akik ma Magyarországon jól ismertek, zenei és népzenei körökben. A „Szólj, Síp Szólj” győztesei nyári, népzenei táborozást nyertek, ahol olyan értékes emberek tanítottak bennünket, mint Borsi Feri, Dudás Anikó, Fábri Géza, Szabó Árpai, Szerda Bandi...

Ezzel csak azt szeretném alátámasztani, hogy Vajdaságban a '80-as, '90-es években igen komoly, okosan szervezett népzenei oktatás folyt. Igaz, hogy „csak” középfokon és nem iskolai keretek között, de már volt, és jól működött! Miután családunk a balkáni háborúk miatt Magyarországra költözött, én és öcsém, Andor, már itt kezdtük látogatni a népzenei táborokat, tanfolyamokat (jászberényi nyári tábor, Méta tábor és az óbudai zeneiskola hétvégi oktatásai). Persze, számos színvonalas erdélyi

nyári tábor tanuló is voltunk, de elsősorban az anyaországi táborok szervezettségét és sikeres tanítási módszereit szeretném kiemelni.

Szerintem nagyon fontos magyar sajátosság a hallás utáni tanulás. Az eredeti felvételek többszöri meghallgatása után, a tájegységekre jellemző díszítéseket kiemelve, külön gyakorolva, sorról-sorra tanulnak a zenészek. Valójában a „csúcs” az, amikor eredeti, falusi zenész tanít, aki nemcsak örült tempóban tud muzsikálni, hanem át is tudja adni tudását. Tehát, 29 évesen nyugodtan kijelenthetem, hogy 4 év klasszikus hegedűtanulástól eltekintve, mindig hallás után tanultam a saját nemzetem falusi zenéjét! Két zenekart alapítottam, és a mai Magyarország szinte minden népzeneileg fontos területén készítettem már helyszíni felvételeket. Jelenleg Írországbán élek, főként zenélésből.

Nagyon boldog voltam, amikor megtudtam, hogy Magyarországon lehetőség van felsőfokú népzenei tanulmányokra, és hogy hegedűtanárként majd népzenei taníthatok művészeti iskolában. Azonnal beírtam a Nyíregyházi Főiskola ének-zene-népzene szakát, és megkezdtem a felkészülést a felvételre. Kételkedve vettem tudomásul, hogy többek között zongorázni és lapról olvasni is kell a felvételin. Egy népzeneészeknek!? Fél évig rendszeresen jártam különórákra és örömmel felvettek. Nem akarok hosszú felsorolásba bocsátkozni, de a számos hasznos elsajátított dolog mellett, Römer tanár úr hegedűóráit tudnám kiemelni.

Most így, a hetedik szemeszter elején, keserűen írom le a következőket. Gyakorló zenészként értetlenül állok jó néhány kérdés előtt:

– *Miért akarja néhány túlbuzgó komolyzenész minden áron bebizonyítani népzeneből élő fiatalembereknek, családapáknak, művészeti iskolaigazgatóknak, hogy ők igenis jobb zenészek?*

– *Egy ének-zene-népzene szakon, miért kell az egyébként nagy tudású klasszikus zenei tanárok óráinak túlnyomó többséget adni?*

– *Érdemes-e sok ösztönösen zenélő, tehetséges, népzenei játékos zenész embernek éveken át zongorát, értelmetlenül magas szintű szolfézst és zeneelméletet tanítani, mikor nyilvánvalóan népzeneből, ennek tanításából fognak élni!?*

– *Miért nem lehet végre a gyakorlati oktatást előtérbe helyezni?*

Nem sorolom tovább, mert az már személyeskedés volna, inkább azzal zárom soraimat, hogy remélhetően változni fognak ezek a dolgok, s a Zeneakadémián indult új képzésben többször átgondolják majd ezeket az igenis fontos kérdéseket!

Tisztelettel: M. Endre primás

„NÉPZENÉSZ DIPLOMA”

Kedves Endre! Itt közreadott „szomorú tapasztalataid” nyomán kialakult – tiszteletre méltóan őszinte és vélhetőleg nem teljesen egyedi – véleményed félreértésen alapszik. A vágyaid szerinti „népzenész diploma”: ilyen Nyíregyházán nem létezik, a Zeneakadémiáról nem is beszélve. Ének-zene-népzene tanári szakra jelentkezétek, azaz ének-zene ÉS népzene szakpárra. Amelyek bár szorosan összefüggenek, de mégis két önálló tantárgyat képviselnek. (Gondolj bele, mondjuk testnevelés-földrajz szakpárosításban felmerülhet-e a kérdés, hogy engem csak az egyik szak érdekel, a másikkal meg hagyjanak békén: elégedjenek meg a sikeres felvétellel?) Hiába teszed le a nagyesküt, hogy te bizony ének-zenét soha nem fogsz tanítani, ezt a diplomát csak együtt lehet megszerezni.

„Néhány túlbuzgó komolyzenész” a hallgatókkal szemben akarja bizonyítani: ez – jórészt ismervén a tanári kart – vicces, vagy inkább méltatlan.

Azonban ne ragadjunk le a felszínen! Nem is nagyon mélyen ott rejtőzik gondolatmenetedben a lényegi állítás: magához a népzenehez – akár a műveléséhez, akár a tanításához – semmi más nem kell, mint eredeti, falusi zenésztől vagy eredeti felvételtől sorrol-sorra, hallás után tanulni. Magas szintű szolfézsra, zeneelméletre, lapról olvasásra, zongorázásra pedig semmi szükség – szerinted. És alacsony szintűre? Vagy zenetörténetre? Lélektanra, nevelélméletre, neveléstörténetre, filozófiára, idegen nyelvre? Mit nekem személyiségfejlődés, életkori sajátosságok, motiváció, tantárgykonzentráció meg egyéb haszontalanságok!

– Hát hiszen az én adatközlő mestereim egyikben sem járatosak, aztán milyen jól muzsikálnak, milyen jól tudok tőlük tanulni – mondanád a választ, s igazad is lenne. Feltéve, hogy zenészként nincs más célod, mint a valamilyen szinten elsajátított eredeti anyagokat valamilyen szinten reprodukálni, és erre meg is találsz a hallgatóságodat. Ez viszont magánügy, semmiféle diploma nem is kell hozzá!

Szerintem azonban sem a sokféle feladattal szembesülő népzene-szész létre felkészülni, sem iskolai keretekben népzene-tanítani nem lehet kizárólag a szájról szájra, apáról fiúra hagyományozódás módszereivel. Itt bizony a hatványozottan nagyobb mennyiségű

ismeretek rendszerezésére, ritmusok, dallamok és harmonizálás sokrétű – például tájegységi szintű, zenetörténeti korok szerinti és más népek zenéjével való – összehasonlítására is szükség lehet.

A lapról olvasás, a szolfézs, a zeneelmélet – nos, ezek mind csak eszközök. Eszközök arra, hogy az eredeti felvételt lejegyezzük, s elsősorban azért, hogy a maga valójában megértjük. Legyünk képesek a hasonlóságokat és eltéréseket elemezni, tudjunk egy adott tájegység stílusában gondolkodni. Így arra is képesek lehetünk, hogy tanárként a növendéket ne csupán levegőben lógó díszítési patronok vagy éppen bemagolt, „lókottában” rögzített akkord-sorok, meg nem értett vonásnemek mechanikus lejátszására kárhossz-tassuk. Inkább segítsük hozzá zenészi személyisége kialakulásához, a teljes körű zenei eszköztár használatához. Mert ehhez joga van, a tanárnak meg – szerény véleményem szerint – ez a kötelessége. Ha nem írtóznék a nagy szavaktól: hivatása és felelőssége.

Nem kétséges, a hallás utáni tanulásnak is megvan a maga fontos szerepe, de ez is csak egy lehetőség! Csak hallás után egy – gyakran sok tájegységet igénylő – táncszóra sem lehet már felkészülni, és akkor még egy-két táncegyüttes repertoárjának vagy színházi darab kísérezenejének a megtanulását nem is említettük.

Nem hiszem, hogy az általad pozitív példaként kiemelt Rómer tanár urat különösebben hátráltatná működésében, hogy hegedű szakon zeneművészeti főiskolát végzett, és még a zongorán is elboldogul... Hidd el, a „nagy tudású klasszikus zenei tanárok” Nyíregyházán nem akarnak senkiből zongoraművészt faragni. A cél „mindössze” annyi, hogy a delikvens képes legyen egyszerre több szólamra figyelni, ismerje meg az akkordok fordításait, funkcióit, értse meg (s aztán alkalmazza és adott esetben tanítsa) a harmónia-fűzés szabályait.

Hogy ne legyen a (...) népzenész számára „kínai” a polifónia, a diatonikus, tonális és atonális zene fogalma. Hogy megértse Bartókot. Hogy ne kelljen zavartan a cipője orrát nézegetnie, ha egy „szomorúzenész” kolléga fűgát említi, neki meg csak a csempehézag ugrik be a témáról...

Komolyra fordítva: hat sikeres szemeszter után ne add föl! Személyes indíttatásod, családi háttered inkább a folytatásra kell ösztönözzenek.

Baráti üdvözléssel: Berán István

DUDA ÉVA: AZ ISMERETLEN

BETHLEN KORTÁRS TÁNCMŰHELY

2007. NOVEMBER 16-17. 19.30

KÖZÉP-EURÓPA TÁNCSZÍNHÁZ

1071 BUDAPEST

BETHLEN GÁBOR TÉR 3.

TEL.: (1) 342 7163, (30) 456 3885

CEDT@CHELLO.HU • WWW.CEDT.HU

FOTÓ: LÉKÓ TAMÁS

Napsugárkisasszony hazatér

Október közepe van, szép napsütéses, de egyre hűvösebb reggelekre ébredünk. Ki így, ki úgy, a maga sorsa szerint készülődik léleken az 56-os Forradalom és Szabadságharc 51. évfordulójára. Az 1956-ban a Móricz Zsigmond-körtérről elmenekült Kiss Edit, akit az édesapja csak Napsugárkisasszonynak szólított, mára hazatért.

A nyolcvanas években New Jersey államban éltünk a családommal. 1986-87-ben történhetett, hogy megismerkedtem a Magyar Emberi Jogok Alapítvány (HHRF) vezetőjével, Hámos Lászlóval. Akkoriban kizárólag az erdélyi magyarság sanyarú sorsával foglalkozott. Az volt a céljuk, hogy ellenében a hihetetlen és hazug román propagandának, ők a valós helyzetet tárják fel, s naprakész információval szolgáljanak az amerikai döntéshozóknak. Erre a legmegfelelőbb fórum az Amerikai Kongresszus volt.

Amerika sajnos évente megadta a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt Ceaușescu Romániájának, de ugyanakkor a kedvezmény feltételeinek betartását évente felülvizsgálta egy Kongresszusi Bizottság. Így volt lehetősége a HHRF-nek és Hámos Lászlónak, hogy jól dokumentált adatokat, az elkobzott egyházi vagyonok felsorolását, a borzasztó megpróbáltatásokat, a feljelentett magyarországi vagy amerikai magyar látogatók elleni atrocitásokat, Ceaușescu kényuralmát, a kegyetlen falurombolást, az értelmiségiek meghurcoltatásait hitelesen dokumentálva a képviselők elé tárja. Eljött az a pillanat, amikor az Amerikai Kongresszus nem volt hajlandó megadni a legnagyobb kedvezményt Romániának. Ez 1988-ban történt, s akkor Ceaușescu azt mondta, hogy neki az ügysem kell, tartsa meg Amerika a legnagyobb kedvezményüket, ahogy akarják!

Aztán hamarosan jött a HHRF-től egy felhívás, hogy szervezünk egy tiltakozó megmozdulást New Yorkban, és sok emberre számítanak. Tiltakozunk a romániai törvénytelenések, főleg az ördögi falurombolás ellen! Emlékszem, Andrea lányom tizennyolcéves volt, mindig kész volt bemenni a városba vásárolni vagy színházba menni. Most megmondtam neki, hogy másért megyünk New Yorkba, mégpedig a romániai falurombolás ellen fogunk tüntetni. Leültünk, megfestettük a plakátokat, pont úgy, ahogyan nekünk Hámos László meghagyta.

New Jerseyben fölszálltunk a vonatra. Mindenki jól végignézett rajtunk. Hová mennek ezek a nők, gondolhatták, ezekkel a harcias nagy plakátokkal? Mi viszont nem törődtünk senkivel, bevonultunk a román konzulátus elé tiltakozni. Szép számban összejöttünk, skandáltuk a Ceaușescu-ellenes jelszavakat. Láttuk, hogy valaki filmezett bennünket a magasból, de azzal se foglalkoztunk. És tulajdonképpen, ezzel kezdődött az én „politikai pályafutásom”. Andrea lányom is a mai napig úgy emlékszik vissza, hogy ekkor született meg az ő komoly elkötelezettsége a magyar ügyek iránt.

1989-ben rájöttünk, hogy a Magyar Emberi Jogok Alapítványnak hatalmas feladatai vannak, de ahhoz, hogy eredményesebben dolgozhasson, meg kell teremteni egy komoly anyagi hátteret a szervezet számára. Sokat gondolkodtunk, hogy mit lehetne tenni, miként juthatnánk a szükséges anyagi forráshoz. Hamarosan adódott egy nagyon érdekes lehetőség. Volt egy igen respektált idős úr, Teleki Béla bácsi, a híres Teleki család egyik sarja. Ő szemé-

Bush elnökkel Budapesten (2006)

lyes ismeretség nélkül írt egy levelet báró Heinrich Thyssen-Bornemisszának, hogy szeretné tudomására hozni, van egy nagyszerű fiatalember, Hámos László, aki egy kis csapattal kiváló munkát végez az erdélyi magyarság érdekében. A Bornemissza édesanya emlékére felszólítja, hogy támogassa őt! A válasz rövidesen meg is érkezett: a báró szívesen támogatná a HHRF munkáját!

Báró Thyssen Bornemisszának volt egy páratlan festménygyűjteménye, amely felülmúlta még az angol királynő gyűjteményét is. Ebből a báró egy csodálatos válogatást, a német expresszionistákat, áthozott

egy kiállításra, Washington legelőkelőbb múzeumába. A kiállítással egy időben – 1989. november 16-án – szerveztünk egy nagy jótekonysági díszvacsorát. Hámos László kérésére a férjemmel együtt elvállaltuk a főszervezői szerepet. Szekeres Zsolt, Hámos László, Latkóczy Emese, de Thyssen-Bornemissza úr is sokat segített. Egy tíz személyes asztalt tízezer dollárért adtunk el. Megvettek harminc asztalt, s még ezen felül adományokat is kaptunk. Én az amerikai magyarokat bíztattam, a férjem a nagy amerikai cégeket, Thyssen-Bornemissza báró pedig minden dúsgazdag, képekért rajongó vagy galériával rendelkező barátját rábeszélte az est támogatására.

Hatalmas ismeretési körre tettem szert rövid idő alatt. Minden nap megadtam magamnak a leckét, hogy addig telefonálok embereknek amíg legalább 2-3 jegyet eladok. Ezáltal ismertem meg sok olyan amerikai magyar embert – legalábbis telefonon –, akivel később jó barátságba és munkakapcsolatba kerültem.

Végülis nagy, a várakozásainkat jóval felülmúló bevétele volt az estnek. Több mint háromszázezer dollár adomány gyűlt össze ezen a díszvacsorán, ami annak is köszönhető volt, hogy a gazdasági élet akkor igen jól ment Amerikában. Ezzel biztosítottuk a HHRF fennmaradását, további működését. Számomra egy felejthetetlen és izgalmas időszak volt!

A férjem munkája miatt 1989-ben New Jersey államból Clevelandba költöztünk. Ez nagyon fontos volt az én jövőbeli terveim szempontjából. Tudniillik én minden városban, ahol laktunk, jótekonysági munkát végeztem. Minél több tapasztalatra tettem szert, annál magasabb színvonalon zajlott a tevékenységem. Iskolák, múzeumok, zenekarok igazgató tanácsaiba választottak be, ahol előbb-utóbb vezető szerepet vállaltam. Mintha csak egy örökös autodidakta tréninget folytattam volna az előző években, hogy mindazt, amit megtanulok, egyszer majd a kellő helyen fel tudjam használni.

Hát ez a pillanat 1989-ben el is érkezett! Jó volt a csillagok állása: abban az időben megbukott Magyarországon a kommunizmus! Romániában megtörtént az úgynevezett forradalom – igaz, ma már tudjuk, hogy nem volt igazi forradalom, de mégis nagy változások következtek be. Akkoriban ismertük meg Tőkés László nevét. Értesültünk a küzdelmeiről, bátor tetteiről, és hamarosan világhíressé lett.

Ugyancsak akkoriban kezdett összejönni egy amerikai magyar csoport Washington környékén. Azt tárgyaltuk, hogy miután most egy új világ jön létre Európában, ha igazán segíteni akarunk Magyarországot és a Kárpát-medencei magyar közösségek felemelkedésében, ezt tovább nem szabad egyéni akcióra bízni, hanem létre kell hoznunk egy gyűjtőszervezetet washingtoni székhellyel. Azokat az egyéneket és szervezeteket akartuk alapítónak meghívni, akik pozitívan, professzionálisan és teljes elkötelezettséggel akarták az összmagyar érdekeket, beleértve az amerikai magyarokét is szolgálni. Így 1990-ben elkezdődött a nagyon komoly tervezés és szervezés. Az első nyilatkozatot a tervezett koalícióról 1990. októberében adtuk ki, amikor Antall József Washingtonba látogatott. Ki akartunk kerülni mindenféle amerikai magyar szervezet közötti egyet nem értést, viszálykodást. Nagyon vigyáztunk arra, hogy senki ne sértődjön meg. Egy jó évet szántunk a szervezésre. Kiváló társakkal dolgoztunk együtt, Tarasovics Sándorral – aki már sajnos nem él –, Szekeres Zsolttal és testvéreivel, Ludányi Andrással, Hámos Lászlóval, Böjtös Lászlóval, Újvági Péterrel, Bertalan Imrével, Várallyay Gyulával, Koszorús Ferencsel és másokkal. Miután 1991. augusztus 20-án bejegyeztettük az Amerikai Magyar Koalíciót, legnagyobb meglepetésemre engem választottak meg elnöknek.

Az eredeti 15 szervezeti tag mára közel 30-ra bővült, s magába foglalja a legrégebb, legnagyobb és legaktívabb amerikai magyar szervezeteket. Az egyéni és tagszervezeti tagjainkat összeszámlálva jelenleg kb. negyvenezer taggal rendelkezünk az ország minden részéről. Az aktív tagok száma ennél sajnos jóval kevesebb. A koalíció irodája Washingtonban van, az Emberi Jogok Alapítványának pedig New York-ban. Magyar kisebbségi kérdésekben gyakran dolgozunk együtt velük, úgymint a Vajdasági Magyarok és a Szlovákiai Magyarok ügyeivel foglalkozó szervezetekkel is. A koalíció célkitűzése az amerikai magyar érdekek képviselete, s az Egyesült Államok és Magyarország közötti kapcsolatok megerősítése. A múltban például arra is törekedtünk, hogy az amerikai közpénzekből, ami az általunk fizetett adókból is származik, Magyarország is arányosan részesüljön.

Minden amerikai nagykövettel tartjuk a kapcsolatot, de főleg Amerika Romániába és Szlovákiába rendelt nagyköveteivel, az utóbbi években a szerbiaival is. E kapcsolatokon keresztül tudtuk közvetíteni az amerikai magyarság olykor kritikus véleményét és elvárásait. Természetesen kapcsolatban állunk az amerikai külügyminisztérium és a Nemzetbiztonsági Tanács tisztviselőivel is, hiszen az Amerikai Magyar Koalíció elsősorban egy amerikai szervezet. Ugyanakkor különféle kapcsolatokat tartunk fenn a mindenkorai magyar kormányval. Megtanultuk, hogy amikor az ember a tájékoztatásra építi a hírnevét, akkor a legfontosabb az, hogy az, amit mond, teljesen hiteles, igaz és naprakész legyen. Hogyha egyszer továbbadunk hamis tájékoztatást, akkor valószínűleg soha többé nem hisznek nekünk. Talán egy kívülálló szemében ez a tevékenység nem tűnik valami hatalmas munkának. A valóságban rengeteg utánajárás, tanulmányozás, olvasás és körültekintést igényel. A kilencvenes évek elején kezdtem évente ötször-hatszor hazajárni, hogy kollégáimmal kifejleszthessünk egy jól működő, széles kapcsolatrendszerrel.

A szervezetünk legizgalmasabb korszaka – bár én mindig szeretném remélni, hogy az még ezután következik – a NATO-bővítési folyamat volt.

1994 januárjában kaptunk egy meghívást Clinton elnöktől, hogy menjünk el hozzá tárgyalni. Körülbelül 16-18 ember volt jelen, főleg a közép-európai származású, ún. nemzetiségi csoportok vezetőivel akart az elnök találkozni. Ez volt az első találkozó az elkövetkező évek négy-öt alkalma közül. Ekkor tudakolta meg

G. H. Walker budapesti nagykövet fogadásán (2007)

tőlünk az elnök, hogy mi a véleményünk a NATO bővítéséről. Ott találkoztam a kiváló Jan Novákkal, aki a lengyel csoportot vezette, én a magyar csoportban Újvági Péterrel, Ludányi Andrásal, Hámos Lászlóval vettem részt a beszélgetéseken. A lengyelek mindig túlsúlyban voltak, mert ők kilencmillió amerikai lengyel képviseletében voltak jelen. Volt egy pár szlovák és néhány cseh származású résztvevő is.

Akkoriban az amerikai politikában mondhatnám, hogy volt egy „kemény mag”, akik között voltak kongresszusi képviselők, szenátorok, külpolitikai vezetők, a sajtó vezető orgánumai, köztük a New York Times is. Ők azt a véleményt hangoztatták, hogy a NATO bővítésére nincs is jelenleg szükség. Azt mondták, nem szabad ezzel megbántani Oroszországot. Mi, nemzetiségi vezetők pedig azt vallottuk, hogy Amerikának nem Oroszország függvényeként kell cselekednie, és különben is, az újonnan független országok, mint Lengyelország, Magyarország, végre dönthessenek a saját sorsukról és szövetségeseikről. Órákat vitatkoztunk Clinton elnök tanácsadóival, és foggal-körömmel védjük az igazunkat. Számomra ez egy hihetetlenül érdekes folyamat volt, s úgy érzem, hogy nekünk volt némi befolyásunk abban, hogy Clinton elnök 1997-ben keményen kiállt a NATO bővítése mellett.

Magyarország volt az egyetlen ország a három új tag közül, amelyik népszavazást kezdeményezett e kérdésben. Végtelenül fontosnak tartottuk, hogy a népszavazás nagyon pozitívan végződjék. Az amerikai Szenátusban még mindig voltak szenátorok, akik elleneztek a bővítést. Semmi nem jött volna nekik jobb ürügyül, mint hogy a magyar nép saját maga sem eltökélt ebben a kérdésben. Akkor határoztuk el, hogy a koalíció egy széleskörű, ismertető konferenciasorozatot rendez Magyarországon. Két héttel a népszavazás előtt Budapesten, a parlamentben nyitottuk meg a konferenciát, majd folytattuk Miskolcon és Debrecenben. Az sem volt véletlen, hogy éppen ott szerveztük meg. Nyugat-Magyarország, természetesen, sokkal inkább NATO-tagság párti volt, mint Kelet-Magyarország. Azt hiszem, soha életemben nem dolgoztam olyan lelkesen, mint ez alatt a három-négy hónap alatt, amikor ezeket a konferenciákat Szekeres Zsolt kollégámmal megszerveztük. Olyan embereket is meghívtunk, akikről nyilvánvaló volt, hogy NATO-ellenesek. Meghívtuk az ALBA-Kört és meghívtuk a Munkáspárt képviselőit is. Emlékszem, egy albakörös fiatalember, nagy ALBA-Körrel a pólóján odajött hozzám és azt mondta:

– Ne tessék haragudni, de mi most ellent fogunk mondani.

Mondtam neki, hogy:

– Természetesen, jogukban áll ellentmondani!

– Nálunk ez nem szokás, hogy meghívjunk valakit egy szállodába, fizessük a költségeiket, hogy aztán ellentmondjanak!

– Nahát – mondtam a fiatalembernek –, akkor itt az ideje, hogy a demokráciát egy kicsit jobban megismerjék!

Ahogy jártuk az országot, nagyon érdekes és tanulságos volt számomra mindaz, amit ezekben a napokban hallottam, átéltem. Olykor 150-200 emberrel egyszerre találkoztam. Arról nem is beszélve, hogy én így még Magyarországot soha be nem jártam. Számomra ezek történelmileg és személyesen is felejthetetlen élmények!

– *Amikor nálatok jártam a Reménység-tavánál rendezett ITT-OTT Találkozózn, nem nagyon láttam át a különböző szervezetek tevékenységét, egymáshoz való viszonyát. A te vendéged és a Magyar Baráti Közösség vendége voltam. Ámulattal hallgattam az előadásokat és csodálattal figyeltem a résztvevők megnyilvánulásait, amelyek mind azt tükrözték, hogy ti nem „hüttlenül elhagyátok” a hazát, ahogy azt nekünk negyven éven át sulykolták, hanem ti valamennyien ezernyi szállal, minden gondolatotokkal kötöttök a hazánkhoz, a szülőföldetekhez, amelyet el kellett hagynotok. Mit kell tudni a Magyar Baráti Közösségről?*

– A Magyar Baráti Közösség egy kiváló és egyedülálló csoport Amerikában. Nemcsak egyének, hanem családok is tagjai a szervezetnek. Először tulajdonképpen vallásos alapon szerveződött. A két alapítója Éltes Lajos és Ludányi András. A szándékuk eredendően az volt, hogy a saját magyar identitásukat és a másokét is megőrizték, s egy közösségben együtt ápolják. Van másfélmillió amerikai magyar Amerikában, ebből már csak 10 százaléknyi, aki magyarul beszél otthon. Az évenként megrendezett, egyhetes ITT-OTT Találkozó kiváló alkalom arra, hogy az egymástól távol élő magyar családok összejöjjenek, találkozzanak kiemelkedő magyar személyiségekkel az egész Kárpát-medencéből, művész-vendégekkel. Hihetetlen nagy erőforrása ez a találkozó a magyar létnek és az identitásnak. A Magyar Baráti Közösség a kommunizmus éve alatt fórumot adott olyan kiváló embereknek, mint Csoóri Sándor, Czine Mihály, Dobos László és Görömbei András, Sütő András, Durai Miklós. Sok-sok olyan kiváló embernek, aki az Itt Ott alatt kimondhatta azt, amit otthon nem mondhatott ki. Ez a szerep – hála Istennek – már idejét múlta, de ugyanakkor most is nagyszerű embereket hívunk meg. Most már nem azért, hogy nálunk kimondjanak valamit, amit otthon nem lehet, hanem azért, mert fontos, hogy tudjunk róluk, megismerjük őket, s ezáltal megerősíthessük a magyar identitásunkat és ismereteinket.

– *Hallottam is az ITT-OTT konferencián, hogy a Magyar Baráti Közösség, mint szervezet, és sokan, magánemberként is segítitek az erdélyi, kárpátaljai, vajdasági diákokat. Azt is nyilatkoztad valahol, hogy amikor az első száz gyereket keresztgyerekek fogadtátok Kolozsvárt, úgy láttátok, hogy ez nem elég, mert a középiskola befejezéséig, a diploma megszerzéséig támogatnotok kell őket. Mennyire tudjátok figyelemmel kísérni az ő sorsukat? Kerültek-e ki közülük diplomások?*

– Igen, nagyon is!

– *Eppen most beszéltem Székely Árpáddal, a Kolozsvári Református Kollégium igazgatójával... Eddig tizenkét évfolyam fejezte be a kollégiumot. Nagyon fontos lenne megvizsgálni, hogy közülük hányan tanultak tovább, mi történt velük, voltak-e közöttük, akik esetleg elhagyták Erdélyt.*

– Amit a mi családunk keresztgyerekeiről mondhatok – nemcsak mi vagyunk, de nővérem, lányaim, keresztfiam mind jelképes keresztszülők – az igen örömteli. Mi eddig tizenöt gyereket támogattunk a 9. osztálytól az egyetem befejezéséig. Ebből az első vallás és magyar tanár lett, ő most Csernátonban tanít. A második, református lelkész lett, ott voltunk az avatásán. Mindkettőnek már családja van. Utánuk többen vannak, akik a teológiát végzik, már a vége felé járnak. Van egy nagyon tehetséges fiatal lány, aki a Babeş-Bolyaira járt, irodalomból és történelemből diplomázott. Egy másik közgazdaságtant tanult és most üzletember. A mieink közül csak ketten nem fejezték be egyetemi tanulmányaikat. Most

A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Bocskai-házának avatóünnepségén, Tökés László püspökkel (Kolozsvár, 2003)

is kitűnő fiataljaink vannak: egy igen szép hangú hegedűművész-nő, egy östehetségű zongorista, egy fiú, aki színész szeretne lenni, meg van informatikusunk és nemzetközi kapcsolatokat tanuló leányzónk is! A kapcsolattartást megsegíti az elektronikus levelezés lehetősége.

– *Személyesen találkoztatok-e már?*

– Persze, sokszor! Épp most tervezzük kihozni a harmadik és negyedik keresztgyerekkünket nyári munkára Amerikába. A csernátoni kislányt évekkkel ezelőtt meghívtuk 3 hónapra, és azt mondta, hogy élete meghatározó élménye volt. Nagy öröm számunkra, hogy valamennyien kiváló emberek lettek.

– *Olvastam, hogy a férjeddal irodalmi díjat alapítottatok a szlovákiai magyar írók kitüntetésére.*

– Igen! 1993-ban ismertem meg Dobos Lászlót és Évát, pont az Itt Ott-on, és rövid idő alatt nagy szimpátia és barátság született közöttünk. Az én édesapám felmenői, mint már említettem korábban, csallóköziek voltak. Úgy, hogy emiatt mindig is erősen kötődtem a Felvidékhez. Amikor elolvastam Dobos László könyveit, úgy éreztem, az ő egész élete tükrözi a felvidéki magyarság huszadik századbéli szomorú sorsát. Hihetetlenül tiszteltem azért, amit tett, amit megírt, az Egy szál ingben-t és a Földönfutókat. Közben családunk is jó barátokká váltak. Amikor Pozsonyba látogattunk férjeddal, láttam, hogy milyen áldozattal és hihetetlen erőfeszítésekkel élesztette fel László a Madách Kiadót, a Madách Egyesületet, az immár nyolc felvidéki Madách Könyvesboltot, több folyóirat és a Szabad Újság hetilap kiadását. Elkézdük őt támogatni a férjeddal, s rendszeresen kezdünk járni Felvidékre. Megismertünk az ő társaságában olyan kiváló írókat – akik a felvidéki magyar írásbeliség jelenkori alkotói –, mint Duba Gyula, Koncsol László, Fónod Zoltán és másokat. Akik egy sajátos – természetesen a magyar irodalom szerves részeként –, de egy sajátos, felvidéki irodalmi tevékenységet folytatnak.

Akikről beszélek, általában hetven év körüliek. Hat évvel ezelőtt alapítottuk a Posonium Irodalmi Díjat, ami tulajdonképpen egy beszélgetés nyomán született meg. Ha jól emlékszem, Duba Gyulával és Dobos Lászlóval beszélgettünk. Elmondták, hogy napjainkban nemcsak, hogy anyagi elismerés, hanem még erkölcsi elismerés se jut nálunk a magyar íróknak. Számomra ez elképzelhetetlennek tűnt: nem jut egy jó szó se olyan emberek számára, akik az egész életüket azzal töltötték, hogy feldolgozzák a felvidéki magyar életet, és felmutassák annak sajátos értékeit?

Otthon aztán felvettem a férjemnek, hogy valamit tennünk kell, és hogy alapítsunk egy irodalmi díjat a Madách Posoniumon belül, mert annak értékrendszerét mindenki jól ismeri. Így jötték létre a Posonium Irodalmi díjak. Eddig harminc díjat adtunk ki.

*Charles Simonyi, Lauer Edith, Georg von Habsburg
(Washington, D.C., 2006 – fotók: www.bacusa.org)*

Az idősebbek életmű-díjat kapnak, ami annyira elmaradt az utóbbi években. Nagyon fontosnak tartottuk a legjobb új könyv és a fordítás díjazását is. Ez a díj kicsit olyan – persze sokkal kisebbben –, mint a Magyar Örökség-díj: próbálja jóvátenni a múlt mulasztásait. De még így is, sok kiválóság van, aki megérdemelné.

– *Hogyan bírtad rá a férjedet, aki, mint mondtad, tipikus amerikai, van benne ír, skót, olasz, a neve német, hogy a magyar ügyekben ennyire melléd álljon?*

– Sokan kérdezték ezt már mások is. Amikor 1991-ben engem szavaztak meg a koalíció elnökéül, akkor John szemlátomást kicsit meghökkent. Nagy karriert futott ő be, állandóan utazott, rengeteget dolgozott. Voltak olyan évek, hogy ideje hatvan-hetven százalékát távol töltötte a családtól. Így a lányainkat főleg én neveltem. Bár ő is mindig nagyon szerette őket, de a napi nevelés felelőssége az enyém volt. Én sok éven keresztül zokszó nélkül költöztem városból városba, akár akartam, akár nem, mert John beosztásai állandóan változtak. Jelen voltam minden vacsorán, rendeztem a tőlem elvárt rendezvényeket. Mindketten úgy érezzük, hogy ez az ő karrierjéhez részben hozzájárult. Én soha nem mondtam azt, amit egy jó pár feleség, akiket ismertem, hogy most már elegendem az állandó költözködésekből, én itt szeretek élni, én aztán máshova nem megyek. És mi így éltünk 1963 és 1989 között, tíz különböző városban! Meg kell mondanom, hogy ez egy igen érdekes, szép, huszonhat éves periódus volt! Amikor aztán John meghökkent attól, hogy most nem ő, hanem én leszek az, aki egy ilyen aktív szerepet – bevallom, nem gondoltam, hogy ennyire aktív lesz! – el akarok vállalni, akkor azt mondta:

– Ezt azért nagyon gondold meg!

Szóval, nem lelkesedett, hogy, igen, igen, igen!

Erre én azt mondtam neki:

– Ide figyelj! Huszonhat évig mindent örömmel megtettem, azért, hogy elérhessük a céljainkat, hogy előre mehessünk. Most, hogy a gyerekek felnőttek, most eljött az én időm!

Másnap reggel egy nagy csokor virág érkezett a házhoz, egy kis kártyával, amire azt írta: „Go for it!”, ami annyit tesz magyarul, hogy „Tedd meg!”.

Én azt hiszem, ha John itt ülne velünk, és őt kérdeznéd, ő is azt mondaná, hogy ennyi év után nem is tudná elképzelni az életét a magyar része nélkül. Annyira hozzá nőttek a magyar emberek, a magyar tájak, az itteni lakásunk, az itteni baráti körünk, a rokonságom. Meggyőződésem, hogy az én kettős identitásom az egész családnak életét gazdagítja!

Kóka Rozália

Dr. Kresz Mária Alapítvány

Cserépkályha építő tanfolyam – Új, hiánypótló tanfolyamot szervez a Dr. Kresz Mária Alapítvány a Fazekas Központban. Nemcsak fazekasok jelentkezését várjuk cserépkályha építő tanfolyamunkra, melyen a kályhaépítés elméleti és gyakorlati alapjait tanulhatják meg.

A hamuba sült pogácsától Jancsi és Juliskáig – Honnan származik a mesékben ismert hamuba sült pogácsa, valóban gonosz volt-e Jancsi és Juliska boszorkánya, s vajon hogyan vitt a szegény ember lovat a fiának a vásárból? Mindezeket megtudhatják új, **Mézeskalács készítő tanfolyamunkon**. Lányok, asszonyok, figyelem! A mézes tészta készítésének fortélyait tanulhatják meg a kezdetektől a mézeskalács ház összeállításáig szervezés alatt álló új tanfolyamunkon. Történeti alapvetéstől a méz jótékony hatásán túl a mézeskalácsok tartalmi és formai jelentését is megismerhetik. Szeptember végétől karácsonyig meg is tanulhatják a sütés minden csínját-bínját.

Agyagozó gyerekszakkör – Aki úgy érzi, eléggé kreatív, és szeretne maradandó tárgyakat alkotni agyagból, kipróbálhatja magát! Kisebb-nagyobb tárgyakat, használatra alkalmas edénykéket készítenek, díszítenek és fejeznek be a munkák során. A bátrabbak korongozni is tanulhatnak! Péntekenként 14.30-tól várjuk azokat a gyerekeket, akik ügyesek, és szívesen agyagoznak. A tárgyakat helyben ki is égetik, s kérhető mázazás is.

Nemez Klub – Azoknak indítjuk ezt a programot, akiket elbűvölnek a nemezéből készített ruhaneműk és tárgyak színes világa. Gyakorlott nemezelőket várunk havonta egy szombaton. Itt különleges technikákat igénylő munkákat készíthetnek a sáltól a nemez bábig.

Fafaragás – A tavalyi évben folyamatosan működő fafaragó szakkörünk résztvevői a gyakorlati foglalkozásokon kívül előadáson is bővíthették tudásukat, kiállíthatták legsikeresebb tárgyaikat, valamint részt vehettek egy ingyenes nyári táborban. Kopjafa, fakanál, kapavakaró, ivócsanak került ki kezeik közül.

Gyöngyfűző Klub – Gyakorlott oktató vezetésével gyönyörű ékszercsodák elkészítését tanulhatják meg az ide jelentkezők. Népi alapokon nyugvó modern ékszerek elkészítésére nyílik lehetőség gyöngyvásárral egybekötve. Fiatalt és időset egyaránt szeretettel várunk.

Hímző Kör – Lányoknak és asszonyoknak szól ez a tanfolyam, akik lakásukat, környezetüket szeretnék szépen díszíteni saját kezük munkájával. A klub jellegű szakkörön népi alapokon nyugvó hímzés- és öltéstechnikákat, újabb motívumokat tanulhatnak meg az érdeklődők, mely alapján kisebb-nagyobb terítőket, kendőt, kőtenyt vagy akár párnát is hímezhetnek. Kiállítási lehetőséget is biztosítunk!

Agyagozás – Felnőtteknek szervezünk agyagozó hobbi szakkört. Szakképzett fazekas vezetésével olyanoknak ajánljuk, akik szeretnének agyagozni, de nem kívánják elsajátítani a szakmai ismereteket.

Kosár- és gyékényfonó tanfolyam (20 óras) – Minden érdeklődő számára a kezdő szinttől. Az oktatóval igény szerint lehet megállapodni a tanfolyamon elkészítendő tárgyakban, rugalmasan, akár egyénileg is.

Információ és jelentkezés: Lázárné Gyarmati Erika

Dr. Kresz Mária Alapítvány Fazekas Központ

1165 Budapest Csinszka u. 27.; tel./fax: 407-15-02

E-mail: fazekaskozpont@mail.datanet.hu; honlap: kma.uw.hu

Egy nagyszerű és fontos küldetés margójára

„Köztudott, hogy a zenei nevelést nem lehet elég korán kezdeni, Kodály tréfás/komoly megállapítása szerint a legjobb már kilenc hónappal a születés előtt. A zenei élményhez jutás, az éneklés, a zenetanulás, a zene befogadásának képessége jótékony hatású, nem csupán az általános műveltségi szint emeléséhez, hanem a testi-lelki harmóniához is. Kimutatták, hogy a rendszeres zenei élmény a fegyelmet, a koncentráció képességet és a teljesítményt is fokozza. A rendkívül gazdag Kárpát-medencei hagyományos népzene egyszerre ősi és modern, mindezeket a szerepeket képes betölteni. Ezért tartja fontosnak a Muzsikás, hogy a jövő nemzedéke megismerje és befogadja a népzenet”

Ez az idézet a Muzsikás Együttes honlapjáról való, a részben a Mol Rt. támogatásával, részben a Muzsikás saját felajánlásaként 2005 szeptembere óta töretlenül zajló *Rendhagyó Énekóra* program bevezető ismertetőjeként (www.muzsikas.hu).

Az együttes az elmúlt két esztendő során az ország több mint 130 általános iskolájában, szakközépiskolájában és gimnáziumában vállalkozott arra, hogy egy-egy népzenei koncert alkalmával közelebb hozza a diákokhoz a hagyományos és rendkívül gazdag népzenei kultúránk elemeit, megismerésének és őrzésének fontosságát.

A Muzsikás nem titkolt szándéka, hogy a napjainkban zajló, az ének-zene oktatást is elérő sajnálatos átalakulások hatásait némiképp enyhítse. Egy nemrég birtokomba került blogbejegyzés teljességgel megerősíteni látszik az együttes törekvéseinek helytállóságát, igazát.

Álljon itt a bejegyzés, egy középiskolás őszinte vallomása, mely egyszerre örömteli, megható és tényfeltáró.

*

„...Ma volt ez a Rendhagyó énekóra dolog, amit én tökéletesen elfelejtettem, de annál jobban megörültem, hogy elmarad a német óráim. És, hogy miért maradt el... jaaaaaaj. Hát én annyira élveztem azt is!! Eszméletlenül voltak azok az emberek! Általában egy ábrándos mosollyal ültem a székekben, mellettem a Bogi izgett-mozgott az ütemre, és általában én is azon kaptam magam, hogy verem a taktust. Szerintem, ha valaki nincs elcsökevényesedve ezekre a hadd ne mondjam, milyen disco számokra, akkor valami úgy megmozdult benne. Az a... hogy is mondjam. Az a magyar virtus, ami mindenkihez ott van. Legszívesebben táncra perdültem volna, és azon gondolkodtam, hogy miért voltam én olyan régen igazi parasztlakodalmon. Huu, őket szívesen meghívnám a lagzimra, ... mert iszonyat jók. Annyira jó érzés volt figyelni a primást, egy ősz hajú, bajszos férfit, ahogy teljes beleéléssel húzza a nótát... bámulatos volt, hogy ennyire benne voltak a ritmusban. Kíváncsi voltam, hogy vajon mire gondol közben. Vajon az ütemeket látja maga előtt? Vagy közben énekel hozzá? Diktálja magának, hogy gyors lassú, mély... magas? Vagy ide-oda pörgő szoknya forgatagot látott maga előtt, ahogy valaki táncolt már erre a nótára?

A Muzsikás és Berecz András 2006 karácsonyán – fotó: Henics Tamás

El voltam káprázva, és nem tudom, hány-szor felmerült bennem, hogy: mi a fenéért is nem tudok én hegedülni. A zongora eleganciát kölcsönöz, ami nekem jól áll – most mondom azt, hogy az egyik arcomnak. A másik nyüzsgő, figyelmetlen oldalam száműznöm kell, amikor leülök a zongoraszékhöz. Tartást ad, mondták mindig. És ez igaz is. Lehet szenvedélyes darabokat játszani zongorán is, de mégsem olyan, mint az a hegedű volt. Imádom a hegedű hangját.

Szóval: hatalmas, tiszteletteljes biccentés azoknak a muzsikuskoknak.

Mostanság folyton-folyvást ilyen hatások érnek: amik erősítik bennem a magyarságtudatom. Lehet, hogy szükségem van rá. Büszke örömmel töltött el, hogy volt nekünk Kodály és Bartók. Hogy ilyen primásaink voltak, mint az a bácsi, a világon legnagyobb népdalgyűjteményünk van. És akkor azt gondoltam: mit akarok én máshol? ...Mit akarsz máshol, Dorina? Otthon vagy... otthon vagy.

Volt egy hangszer, ami a hegedű és a nagybőgő mellett nagyon megfogott. Hosszúfűrűlyának hívják, amit régebben a pásztorok használtak. Tényleg hosszú... és méretre kell készíteni, attól függően, kinek mekkora a karja. Elég érdekes, mert nem elég fújni, hanem közben rezgetetni kell a hangszálat. Szerintem nagyon bonyolult lehet, én biztos meg nem tudnám szólaltatni, soha az életben. Szó-

val ezt bemutatnák, és az egyik férfi elkezdett rajta játszani. Kicsit misztikus hangja volt, olyan, mintha kicsit visszhangozná a furulya a hangszálat rezgését.

Olyan szép hangja volt, amiből nem tudtam másra azonosítani, mint ide, haza.

A hatalmas zöld mezőkre, a fák susogására, arra a békére, ami annyira hozzám nőtt itt. Mert azért béke van. És béke volt a természetben évezredek óta is. A Kárpát-medence hangja volt, nem tudom máshogy megmagyarázni.

Szóval... oda vagyok. Eddig is szerettem a hegedűt és a magyar népzene, de valahogy ez adott egy plusz lökést. Magyar vagyok. Ilyen egyszerű.

Mondjuk azt sem hiszem el, hogy ez más nemzeteket nem érintene meg. A népdalok arról árulkodnak, hogy igazi nemzet voltunk... és a dalokban még mindig azok is vagyunk. Talán egyszer majd megint... úgy tényleg. Magyarok leszünk. Hálás vagyok, hogy ide születtem.”

*

Ha egy kezdeményezés ilyen gondolatokat hív elő, ha népzeneink ilyen asszociációkra sarkall, ilyen érzelmi megnyilvánulásokra indít, akkor annak az oktatásban, az iskolában a helye, kiváltképp Bartók és Kodály országában.

Henics Tamás

Az ExperiDance Szekszárdon

Nézői vélemény

A hétfői helyi hírekben valószínűleg úgy fog megjelenni, hogy az ExperiDance tánckar teltház előtt fergeteges sikert aratott a Babits Művelődési Központban. Ez igaz is. A tánckar elkápráztatta a szekszárdi közönséget. A siker köszönhető a tehetséges, kiválóan képzett táncosoknak, a koreográfiának, a jól kitalált jelmezeknek, s a remek fény- és hangtechnikának. Az előadásban remekül együtt volt minden. Kivilágított az előadás mögötti rengeteg munka. Nem véletlen, hogy a Román Sándor által hét éve alapított társulat ezen rövid idő alatt híres lett.

Vannak azonban gondjaim is! Elsősorban a hagyományok védelmében szólnék. Először is a cím. Magyar Történelmi Táncshow. Tisztában vagyok vele, hogy ez tudatos, de nem tartom szerencsésnek. Ha valami magyar és történelmi, akkor mit keres utána a show elnevezés? A Magyar Történelmi Táncshow, egy lépés (sajnos nem az első és tartok tőle, hogy nem az utolsó) a hamburgerkultúra és a Magyar Népi McDonald's felé. Az előadás tele volt hatásvadász elemekkel. Géppuskaszerű kopogások és csapások, ugrások, emelések. Sajnos ez kell a népnek. Meg is kajálták. Ehhez csak azt teszem hozzá, hogy sok-sok szakembernek több mint négy évtizedes munkája kellett ahhoz, hogy a színpadi néptáncból kivágyják a Mojszejevista akrobatikus és balett-elemeket, az autentikus motívumok javára. Nem kellene elindulni visszafelé! Az eltűnt virtuozitás számomra egyedül a többszöri vastaps utáni ráadásokban volt elfogadható, mert itt valóban a közönség lebengerlése volt a cél.

Kritikáim ellenére tisztelen, hogy Román Sándor és társulata már az alakulásukkor felvállalta ezt a stílust, és azóta is kitartanak mellette. További munkájukhoz és műsoraikhoz sok sikert kívánok!

ifj. Szabadi Mihály

Hagyományok Háza

KINCSES FELVIDÉK – a Magyar Állami Népi Együttes előadása
2007. november 8.

APRÓK TÁNCA – Sodrás és „sámánfonás” Dobi Pali bácsival,
táncház Körtvélyesi Annával, Vaskó Zsolt dudajátékára
2007. november 9.

NEMESZAKKÖR – a Hagyományok Házában
2007. november 10.

NAPLEGENDA – a Hagyományok Házában
2007. november 10., 24.

APRÓK TÁNCA

Körmönfonás Bálint Ági segítségével,
játék és tánc Sándor Ildivel,
Kerényi Robi furulya- és Horváth Gyula kobozmuzsikájára
2007. november 16.

ÖRÖK KALOTASZEG – a Hagyományok Házában
2007. november 17.

„VENDÉGVÁRÓ HAGYOMÁNY” – konferencia és kiállítás
2007. november 17.

PANNON FRESKÓ – a Művészetek Palotájában
2007. november 19.

VERBUNKOS – a Magyar Állami Népi Együttes előadása Győrben
2007. november 20.

NYAKIGLÁB ÉS MÁLÉSZÁJ – a Ládafia Társulat bábelőadása a
„Szárzának muzsikája” népzenei bérlet keretében
2007. november 22.

APRÓK TÁNCA – Kötélverés Dobi Pali bácsival,
játék és tánc Prekler Katával,
Romhádi Krisztián citeramuzsikájára
2007. november 23.

A KALOCSAI SZÁLLÁSOK TÁNCAI
A Kárpát-medence táncos öröksége hétvége keretében
2007. november 24.

APRÓK TÁNCA – Madzagszövés és szarvacska
Bálint Ági segítségével, játék és tánc Szerényi Andival,
Szerényi Béla tekerőmuzsikájára
2007. november 30.

Néptáncosok kellékboltja

„Cipőt, kalapot, gyöngyöt, szalagot!”

BUDAPEST, XIII. KATONA JÓZSEF U. 22.

Telefon: 1-239-1199 Mobil: 70-592-5955 Fax: 1-278-0339

Email: info@neptanckellek.hu Honlap: www.neptanckellek.hu

NYITVATARTÁS:

Hétfő: 10:00-17:00, Kedd-péntek: 10:00-18:00, Szombat: 10:00-13:00

AMIT KÍNÁLUNK:

karaktercipők széles választéka, csizmakészítés méretre, szegedi papucs, bársony- és brokátcipők, szatén- és hímzett szalagok, harisnyák, keszkenő, kendő, műanyag- és üvegyöngyök, gyöngysorok, táncpalack, posztó-, nyúlászor- és szalmakalapok, sarkantyú, próbaruhák, dresszek, méteráru, CD-k, oktatási segédanyagok, szakkönyvek

Rendelését e-mailben és faxon is elküldheti. Vásárlás postai utánvétellel lehetséges.

KELETI NÉPZENEI KUTATÁSOK – III.

Népdalok a kazak steppe két végéről - Délnyugat-kazak népzene (folytatás)

Mindannyian találkozunk olyan híradásokkal, hogy felfedeztek olyan népeket, törzseket, akik magukat magyaroknak tartják. Hallunk beszámolókat Ázsia különböző helyein vagy éppen Nepálban élő madzsarok, madjar, mazsarok, mozsarokról. A közelebbi vizsgálódás során azonban gyakran kiderül, hogy a név hasonlóságán kívül szinte semmi sem támasztja alá a feltételezett rokonságot. E törzsek, közösségek tagjai nem beszélnek magyarul, és nem kerül elő kézzelfogható bizonyítéka annak, hogy a ősek és a mi őseink közül egyesek rokonok vagy éppen azonosak lettek volna. Törökországi éveim alatt például Torma József turkológus, akkori kazak nagykövet meglátogatta az Antalya közelében levő Madzsarköjt, ahol azonban nem talált magyarokra utaló nyomokat. Nemrég jelent meg egy cikksorozat a kazakisztáni madzsarokról is, ám a közöttük történt rokonkutatás szintén nem járt tudományosan értékelhető eredménnyel.

A török népek körében persze van egy általános testvériség tudat, és a magyarokat a legtöbb török a legnyugatabbra szakadt testvérnek tartja, amiben, tekintve a sztyeppei múltat és a magyar nép kialakulását van is igazság. A magyar ősvallás, hiedelemvilág és szokásrendszer szinte kizárólag török elemeket mutat, ami szellemi téren ugyancsak közel hozhatja a magyarokat és a török népeket. Eltérő azonban a nyelv, igaz a közös nyelv sok esetben inkább elfedi az etnikai rokonságot, mint bizonyítja, gondoljunk csak a nagy birodalmakra, például Amerikára. Különösen vigyázni a rokonság keresésénél, hogy ne a mai nemzettudatot vetítsük vissza az ezer évekkkel ezelőtti állapotba. Nem szabad elfelejteni, hogy az akkori nagy birodalmak, pl. a türköké, avaroké, hunoké, hasonlóan a mai nagy birodalmakhoz, nem voltak homogének, hanem különféle törzsből, nemzetből, népből álltak össze.

Egy nép őstörténetének feltárása különben sem könnyű feladat, hiszen a szálak olyan messzi múltba vezetnek, ahonnan lehetetlen pontos, megbízható adatokat szerezni. Ezért azután kétféle őstörténet van; egyik a nép hagyományaiban, mítoszaiban mutatja meg magát költői erővel, a másikat pedig a tudomány igyekszik feltárni, megpróbálva csak bizonyítható tényekre támaszkodni. Bár a két megközelítés ered-

ményei gyakran ellentmondanak egymásnak, más és más a szerepük, ezért mind a kettőre szükségünk van.

Ráadásul az összehasonlító kutatás végzésénél csak annak ismertetése nehezebb. Aprólékos elemzések, finom meggondolások követik egymást, és „rohanónak” nevezett, szellemileg meglehetősen elkényelme-

Kopjafára emlékeztető kazak sírő a nomádszálláson

sedett korunkban kinek van kedve, türelme ezeket elolvasni, végiggondolni? Ha valaki egyáltalán érdeklődik a különböző népzenei közötti kapcsolatok iránt, az is hamar elveszti türelmét hallva a bonyodalmas érveléseket. És nekeszegezi a tudósok a sehogyan, de röviden biztosan nem megválaszolható kérdéseket: Most akkor törökök vagyunk vagy finnugorok? A kazak népzene rokon-e a magyar népzenevel? vagy éppen Mit mutatnak a zenei kutatások a hun-magyar rokonságról?

A kutatóknak pedig erőt vehet a kísértés, hogy egy kis népszerűséget érjen el vagy legalább érdeklődőket szerezzen kutatásához, és bizonytalan teóriák gyártásába kezdhet. Pedig sajnos a jelenkori kutatások őstörténeti vonatkozásai igen bizonytalanok. Nincsenek népzenei vonatkozó adataink nem-hogy a honfoglalás előtti időszakokról, de néhány száz évvel korábbról sem. Mégis van értelme az összehasonlító kutatások-

nak. Segítségével felfedezhetünk általános, de legalábbis sok népre vagy nagy területre érvényes zenei törvényszerűségeket, illetve nagyobb megbízható anyag birtokában rámutathatunk jelenkori zenei egyezésekre, és óvatosan elméleteket is felállíthatunk a múltbeli hasonlóságokra, feltételezett rokonságokra.

Térjünk most rá igazi célunkra, és adjunk egy kis betekintést a dél-kazak népdalok legjellegzetesebb típusaiba. A kisebb hangterjedelmű kazak népdalok között két határozottabb csoportot figyelhetünk meg. Vessünk rájuk egy pillantást, elsősorban arra koncentrálva, hogy vannak-e közöttük magyar dallamokra emlékeztető típusok.

Mangiszlakban, ha nem is verejték nélkül, de eredményesen gyűjthetők a *zsoktau* „sirató” dallamai. Siratót tud szinte minden nő, fiatal vagy öreg, és ha nem is éneklük, ismerik ezeket a dallamokat a férfiak is. A halottat kötelező elsiratni a halál harmadik, hetedik, negyvenedik és századik napján, és felhangzik a sirató akkor is, amikor egy rokon vagy ismerős először látogatja meg a gyászolókat a haláleset után.

Hasonlóan a magyar, a törökországi és még sok más népnél látott képhez, a *szingszu* „leánysirató” dallamai alapvetően megegyeznek a sirató dallamokkal, legfeljebb formailag szabályosabbak. A hasonlóság érthető, hiszen az esemény igen fájdalmas, különösen a szülői házat elhagyó lány és szülei számára. A lány elköltözik férje családjához, jogainak jó részét elveszti, kiszolgáltatott helyzetbe kerül, és szeretett rokonait sem látja sokáig. A leánybúcsúztató dallamok előadását ezért ugyanúgy gyakran kísérik zokogás és fájdalmas felkiáltások, mint a siratót.

Lássuk egy leánybúcsúztató rövid részletét, melyet Kiziltöbében énekelt egy 67 éves Akkoráz asszony.

*Esiktij aldi taldi, goy,
Törimnij aldi kaldi, goy.
Bermeydi degen kökekem,
Moynima kurik saldi, goy.*

Jurtám előtt fűzfa, aj,
Jurtám főhelye üresen maradt, aj.
Apám azt mondta, nem ad oda,
Nyakamra most mégis pányvát vetett, aj.

Kazak asszony siratót énekel

A siratók legegyszerűbb és valószínűleg legősibb dallamát egy kis domború motívum jellemzi (lásd 1. kotta első sora). Ez ismétlődik újra és újra, de már ennél az elemi dallammozgásnál is kialakulhat egy egyszerű kétsorososság: a második sor gyakran az első sor alatt halad, de a két sor ugyanazon a hangon végződik. A legtipikusabb sirató formában a második dallamsor szintén az első alatt halad, és egy hanggal lejjebb zár (1. kotta). A magyar siratót ismerők itt fel is kiálthatnának: „Állj!, de hiszen ez a magyar sirató kisformájára is szó szerint igaz”. A műfaji és a szerkezeti hasonlóságon kívül azonban erős elválasztó jegyek is vannak. Ilyen a hangkészlet, ami miatt a délka-

(♩ = 60)

Ak sur at a - yaη - day kör bü-gün el jok,
 Al - diη - da kus kon - gan-day ηay - diη köl jok.

1. kotta Kétsoros dél-kazak sirató

zak sirató csak a mollos magyar siratókkal mutat hasonlóságot. A másik eltérés prozódiai: a jellegzetes kazak verselésnek megfelelően a sorok többnyire nyolcszótagosak, ráadásul 3-2-3 belső osztásúak.

Vessünk egy pillantást egy másik sirató néhány sorára, hogy képet kapjunk a kirgiz siratók és menyasszonysiratók szövegének elvont költői világáról.

(♩ = 108)

Er - kin - dep ös - ken, oy, öz tö - rim,
 (E - rik - siz bo - sa - gam) E - rik - siz ke - tip, ow, ba - ra - mīn,
 E - rik - siz ös - ken öz tö - rim,
 E - rik - siz ge - tip, ow, ba - ra - mīn,
 Kay - ran - da me - niη ba - wī - rim, ay.

2. kotta Mi-re-do központú kazak sirató dallam

*Ay menen künim tutildi,
 Altın bir sakam utildi.
 Utkan bir kisi berer-me,
 Jezdekem kaytip keler-me?*

Holdam, napom elsötétedett,
 Arany bokacsontomat elvesztettem.
 Aki megtalálta, visszaadja-e,
 Sógorom visszatér-e?

A sirató dallamok között a most látott formából kifejlődött, de azzal szoros rokonságot mutató más siratók és leánybúcsúztatók is vannak, ezek ismertetésére most nincs hely. Ugyanakkor, ha ritkán is, olyan egyedi siratók is hallhatók, melyek lényegében megegyeznek a legtipikusabb magyar (és anatóliai) siratókkal, amennyiben a (so)-mi-re-do magon ereszkedve mozognak, re és do kadenciákkal (2. kotta).

A 2. kottán látható dalt a kilencvenéves Bejnjs néni eredetileg tizenhatéves korában énekelte, amikor jószágokért cserébe férjhez adták. Mára kihalt az a szokás, hogy a férjhez adott lányok, mielőtt elhagyják a szülői házat, énekel búcsúznak el sátruktól és rokonaiktól. Az ajtófélfá (*boszaga*) a jurtaajtó fakeretének oldala, a lány otthonát szimbolizálja. A kelengye (*dzsasagan*) olyan szőttekéből áll, melyet egy ládában (*kebedzse*) visz magával a lány az új lakóhelyére. A sátor főhelye (*tör*) az ajtóval szemben a tűzhely túoldalán van. Általában a családfő ül oda, vagy a legtiszteltebb vendég. A szöveg arról tanúskodik, hogy a lányt nagy becsben tartották.

*Kayranda meniñ bosagam,
Bırine şeşile jasagam.
Erkindep ösken öz törim,
Eriksiz ketip baramın.*

*Kayranda meniñ bawrım,
Bawrımdı kĩa almay,
Aynalayın xalkım, aw!*

*Bazardan kelgen keseler,
Samawrın şaynek eseler.
Eriksiz ketip baramın,
Koş aman bolsa şeşeler.*

Drága ajtófélfám,
Hirtelen előkerült a kelengyém.
Jurtám főhelyén szabadon nőttem fel,
De most kénytelen elhagyom.

Ó kedves rokoniaim,
Rokoniaimat nem tudom otthagyni,
Drága népem, jaj!

A piacról hozott csészék,
A samovárból teát öntenek beléjük.
Kénytelen-kelletlen elmegyek,
Isten áldjon bennetek, anyám.

Vannak olyan kis hangterjedelmű man-gislaki dallamok, melyek a magyar illetve az anatóliai *pszalmodizáló* stílussal hozhatók kapcsolatba. Röviden összefoglalva: jellemző rájuk a *mi-re-do* magon történő mozgás, az 5-b3-b3 sorzáró hangok és sokszor a recitatív előadás. A *mi-re-do* mag fölfelé ki-egészülhet *so*-val, a dallam vége pedig többnyire *la*-ra ereszkedik le. A dallamok között van lakodalmi dal, terme, bölcsődal, szerelmes dal és táncdallam is. Egyik jellegzetes képviselőjük a területen igen kedvelt *Ak böbek* 'fehér baba' dallam (3. kotta).

Ugyanebbe a zenei stílusba – a magyar vagy éppen az anatóliai helyzethez hasonlóan – 7-, 8- illetve 11-szótagos, kisebb-nagyobb hangterjedelmű dallamok is tartoznak. Mivel hasonló zenei formák más népek zenéjében is előbukkannak, gondolhatnánk, hogy Anatólián és Kazakisztánon

♩ = 100

Bir küy bar - i dom-bi - ram - da, ına, he,
tar - til - ma - gan - ına - - - - la,
Bir sır bar kö - ni - lim - de, ıno - o - o - o - o,
way - til - ma - gan, i - - - - yı.

3. kotta Ak böbek dallam, Kara än 'egyszerű dal'

*Bır küy bar dombıramda tartılmagan,
Bır sır bar köñilimde aytılmagan.
Änimdi arnadım men, säwlem sagan,
Köziñnen aynalayın jautañdagan.*

*Ak säwle aspan menen talasasın,
Tögilüp iyigıya kara şaşın.
Jalt berip kuralay köz karaganda,
Janımnıñ jaylawına jarasasın.*

*Şınar ay, Şınar ay, gaşigın sizge kumar,
Şınıñdı aytı kәнеkiy,
Jas jürek kaşan tınar.*

Van egy dal a dombrában, még el nem játszott,
Van egy titok a szívemben, még el nem mondott.
A dalomat neked szántam, kedvesem,
Szép szemed csillogása megigéz.

Arcod fehér fénye az éggel is vetekszik,
Fekete hajad a válladra omlik.
Szemed villan, mintha tatárantilop gidája volnál,
Illesz lelkem szállására.

Sinar, Sinar, szerelmed bolondul érted,
Mondd meg az igazat,
A fiatal szív mikor csitul?

Kazak lány egy fiatal tevével

Jurta belseje

kívül más török területeken is jelentős réteget alkotnak. A helyzet azonban nem ez. Vizsgálataim alapján ilyen karakterű dallamok nagyobb mennyiségben Anatólián és Dél-Kazakisztánon kívül a törökség körében csak a kaukázusi karacsájoznál fordulnak elő.

A nagyobb hangterjedelmű kazak dallamok közül két osztály emelkedik ki. Ezekben a dallamsorok jobban elkülönülnek egymástól, és párhuzamos mozgások, sőt nemegyszer határozott kétrészes szerkezet is kialakulhatnak. Mégis, inkább az a jellemző, hogy e dallamok második fele is magasan kezdődik.

Az egyik osztály dallamainak jellemzője a domború első sor, mely oktáv közelébe emelkedik majd középmagasságra visszaszáll, a második sorok pedig többnyire ereszkedő karakterűek (4. kotta). Emlékez-

(♩ = 112)

Ke - le - min jo - gar'-dan, ay, ker - ge mi - nip,
 Ak bas al - ta-yī to - ga gāw er - ge mi - nip, aw.
 Ay - rī - līp Ak Bö - bek - ten jür - gen - nen,
 O - nan da, öl - gen jak - sī, d'aw, jer - ge gi - rip, oy.

4. kotta Nagyobb ambitusú dallam domború első sorral, kara än 'egyszerű dal'

*Kelemin jogaridan kerge minip,
 Akbas altay toga erge minip.
 Ayrilip Ak Böbekten жүргеннен,
 Onan da ölgen jaksi jerge kirip.*

A hegyről jövök pej lovamon,
 Fehéreléjű altaji csatos nyergen ülök.
 Ak Böbektől elszakadtam,
 Tán jobb lenne, ha meghalnék.

♩ = 100

Men get - ke - l'ay je - ηe - š'ay köp jil öt - ti, ηaw,
 Köp sar - ga - yīp kö - ke - šim gas' - ret ček - tīn, ay, je - ηe - š'aw.

5. kotta Domb-völgy első sorú dallam, siñsuw 'leánybúcsúztató'

*Men ketkeli jeñese köp jil ötti,
 Köp sargayip kökešim kasiret šekti, jeñeš.*

Sok év múlt el, sógorasszony, mióta elmentem,
 Vágyakozva sokat szomorkodtam, sógorasszony.

hetünk arra, hogy a siratók sorai is domborúak volt, és számos kisebb hangterjedelmű dallamban is a domború első sort egy ereszkedő második sor követte.

Érdeemes megfigyelni, hogy ezen a kazak területen nem ritka a szoros összefonódás a kétsoros és a négy soros dallamok között. A figyelmes szemlélő hamar észreveszi, hogy az első ill. harmadik sor végétől eltekintve a 4. kotta első két sora megegyezik a második két sorral.

Záró példánk jellemzője a domb-völgy alakú hullámzó első sor. Mint látni fogjuk, ez a dallammozgás a mongóliai kazakok dallamvilágában igen kedvelt, de a déli kazakok zenei világában csak ritkán jelenik meg. Ráadásul a mongóliai kazakok teljesen pentaton világával szemben itt ez a zenei forma diatonikus skálán mozog (5. kotta).

A következő cikkünkben a dél-nyugati Aday kazakok zenei világát a tőlük jó háromezer kilométerre keletre lakó, ugyanazt a nyelvet beszélő, de teljesen más dallamokat éneklő mongóliai kazakok népzenejével hasonlítjuk össze.

Sipos János

(A cikkben szereplő fotókat a szerző készítette, a kazak szövegeket Somfai Kara Dávid jegyezte le, és fordította magyarra.)

Készül az ebéd a nomádszálláson

A népzenei feldolgozásokról – VI.

Előző fejezetünk végén jeleztem, hogy bővebben szólok majd néhány olyan alkotásról, melyek az elmúlt évtizedek táncszínházis vonulatát a legmarkánsabban jellemezték. Bár ez a sorozat elsősorban a zenére fókuszál, érdemes azért néhány olyan fontos kérdést is érintenünk, melyek talán segítenek abban, hogy jobban átlássuk és megértsük egy – szerintem lezárult – korszak üzeneteit.

Kedzük a koreográfusok témaválasztásával. Mint a már idézett 1965-ös szolnoki fesztivál értékeléséből is kiderült, a hatvanas évek elején-dereacán, de még a 70-es években is voltak az együtteseket fenntartó szakszervezeteknek és a hatalomnak elvárásai a politikai mondanivalót illetően. Ebből fakadóan hivatalos esztétikai igényeikkel is béklyózták az alkotók újító szándékait, szabad témaválasztását. Persze kellő rafinériával és rutinnal a legügyesebbek el tudták kerülni műveikben a direkt politizálást, s olykor valamilyen trükkel még meg is vezették az amatőr mozgalom kádári „kulturmeósaít”, vagy a profi együtteseket ellenőrző „aczelos” revizorokat. Ilyen volt például Novák Ferencnek az Ivo Andrić (Nobel-díjas) szerb nyelvű, boszniai író Aska és a farkas c. novelláját feldolgozó dramatikusan tánc, vagy Szimonov lövészárokból küldött, Várj reám kezdetű szerelmes versének a feldolgozása (zene: Daróczy Bárdos Tamás). Kiválóan jellemzi ezt az időszakot Novák Ferenc 1965-re emlékező nyilatkozata. Barátai rábeszélésére ekkor vállalta el ugyanis a Honvéd Együttes művészeti vezetését. *„Tudtam, hogy a Honvéd Együttesnél szükség lesz kompromisszumokra, de megnöttek a lehetőségeim is. A Biharitól áthoztam a díjnyertes Tiszaháti csárdást; onnan hoztam át a Várj reámot, mert kellett egy politikai műsorhoz. Sok tervemet nem fogadta el a katonai vezetés, és ment a katonatéma-pesszió. Bevittem a művészeti tanácsnak egy forgatókönyvet – Ivo Andrićs Aska és a farkasából készült, amelybe beleszóttam Pilinszky K. Z. oratóriumából egy részletet. A művészeti tanács úgy döntött, hogy ez fasisztoid mű, nem csinálhatom meg. (A Honvédelmi Minisztérium Kulturális Osztálya akkor még naponta beleavatkozott az együttes dolgaiba.) 1964-ben Szolnokon Nagydíjat nyertem vele a Biharinak. Szegeden később koreográfiai I. díjat.”*

Sokáig gyakoriak voltak az ilyen és a „pártos elkötelezettséget” valami módon szolgáló vagy sejtető irodalmi adaptációk mind az amatőr, mind a profi táncgyűtéseknél. Később, de manapság is bőven fordultak és fordulnak irodalmi forrásokhoz és megzenésített versekhez a koreográfusok. Erre több tucatnyi művet tudnánk példának idézni. Itt csak néhányat említek. Novák Ferenc: Lúdas Matyi (zene: Rossa László-Jiling Jácint), János Vitéz (zene: Rossa László), A helység kalapácsa (zene: Rossa László); Tímár Sándor: Táncbéli Táncszók (zene: Sebő Ferenc); Foltin Jolán: A halál árnyékában, Kalitka (zene: Kiss Ferenc); Horváth Csaba: Szindbád (zene: Dresch Dudás Mihály); Zsuráfszki Zoltán: Balassi-nóta (zene: Sebő Ferenc), Barbárok, Tudod, hogy nincs bocsánat (zene: Kiss Ferenc); Soller Antal: Kontyoló (zene: Kiss Ferenc); Szőgi Csaba: I. M. Örkény István „Egypercesek”, Mester és Margarita; Román Sándor: Nagydai cigányok (zene: Czomba Imre). Régebben gyakran az antik és kelet-európai, vagy a keresztény mitológia történetei nyújtottak lehetőséget az alkotók számára rejtett, nem aktuálpolitikai gondolataik allegorikus kifejezésére. Ma is sokan fordulnak ezen témákhoz, azonban a kortárs művek már más mondanivalókat és üzeneteket közvetítenek, mint a 60-as, 70-es években. Talán leginkább Kricskovics Antal nevéhez fűzhető ilyen ihletésű alkotások. Sorolom, a teljesség igénye nélkül: Elektra, Antigoné, Oresteia, Iphygenia, Tékozló fiú, Ősi elégiák, Pólusok, Relációk I., II., III., Jób, Agnus Dei. Maga a szerző vallja ezekről a műveiről: *„A már említett tematikus koreográfiák alap gondolata az agresszivitás ellen irányult. Egyfajta lázadás volt mindaz ellen, amit erőszaknak nevezünk ... Az idő multával az ember egyre közelebb kerül a hithez, s egyre jobban vonzzák azok a művészi lehe-*

*Kiss–Novák: Ninive
Bihari János Táncgyűttes
Fotó: Hidas György*

tősegek, amelyeket a Szentírás nyújt”. Folytathatjuk Novák Ferenc munkáival: Antigone, Magyar Electra, Ninive, Passió, de nem maradhatnak ki a sorból Györgyfalvy Katalin Káin és Ábel-je vagy Mucsi János Danaidák, Amazonok, és a Szuzai menyegző c. művei sem. A kelet-európai mese-, monda-, ballada- és legendakincs, a népi szertartások, rítusok kortárs megtráncolására is többen vállalkoztak. Ismét csak néhány példát említenék. Novák Ferenc: Szarvassá változott fiak; Mosóczi István: Tündér Erzsébet (zene: Kiss Ferenc); Zsuráfszki Zoltán: Drakula, Tündérmese (zene: Rossa László); Mucsi János rendezésében: Paraszt Dekameron; Horváth Csaba: Tüzgrás (zene: Dresch Dudás Mihály); Szögi Csaba: Mesenincs királyfi; Mihályi Gábor rendezésében: Naplegenda (zene: Nikola Parov). Mennyiségét tekintve az elmúlt négy évtizedben igen tekintélyes azoknak a koreográfiáknak a száma, amelyek létrejöttét már valamilyen meglévő klasszikus, kortárs vagy világszenei alkotások inspirálták. Számos példát említhetnénk erre az egymást követő koreográfus-nemzedékek jelentős műveiből. Az sem ritka, hogy valamilyen híres festmény vagy egyéb képzőművészeti remekmű ihlette meg az alkotót. Ezek azért is érdekes kísérletek, mert annak az esztétikai megfontolását erősítik, miszerint a hagyományos képzőművészet, bár mereven csak egy statikus pillanatot tud rögzíteni, mégis elindít a befogadóban egy időbeli asszociációs láncot, tehát nem tekinthető kizárólag térbeli művészetnek. Gyakori a katartikus történelmi eseményeket feldolgozó dramatikus tánc. A narratív táncdrámák és a szvitszerű, tematikus alkotások mellett (itt főleg Szegeden, a Dóm téren bemutatott egyszeri, nagy fesztivál-gálaműsorokra, illetve a nemzeti ünnepeinkre született nagyszabású táncos produkciókra gondolok) – elsősorban az alternatív néptáncműhelyekben – sokan próbálkoznak újabban olyan álfikciós vagy történet nélküli darabok létrehozásával, melyek inkább egy helyzetet, állapotot, életérzést vagy filozófiát tükröznek. Ezek legtöbbje már messze eltávolodik a néptánc hagyományra építő mozgásformáktól, de egyéb vonatkozásaiban (díszlet, világítás, jelmez, zene) még használják a népi műveltség formanyelvét. Szót kell ejtenünk még arról a trendről is, amit én „a kígyó a farkába harap” jelenségnek hívok, s már nálunk is hódít. Ez pedig az igénytelen színpadi táncshow kategóriája, mely a minden áron való közönségsiker elérését tűzi ki célul, s az aránytalanul nagy üzleti haszon igényéből született meg, természetesen atlanti mintára. Ennek semmi köze a művészethez. Nem más az ilyen szerintem, mint a szándékos butítás marketingeszköze, a sznobság és tudatlanság flitteres parádéja. A mi népművészeti mozgalmunk a 70-es évek elején pont azért alakulhatott ki, mert irtóztunk a hamis népieségtől, a mojszejeves, üres, tartalmatlan akrobatikától, a giccstől, a szemfényvesztéstől. Ma ugyanide tér vissza a kortárs alkotók egy része. Mit sem számít az, hogy ennek a becsvágyon kívül anyagi mozgatórugói is lehetnek, de sajnos elkezdett hódítani ez a tendencia a hazai színpadokon is. Hatalmas pénzek herdálásával, hihetetlen energiák pazarlásával és a legmodernebb színpadtechnikai

Ajánlott irodalom:

Dékity Márk: Kricskovics Antal 75 éves (Barátság, XII. évf. 1. szám, 2005)

Eszéki Erzsébet: Tánc az élet (Zrínyi Kiadó, Bp. 1993)

Farkas László szerk.: Elmondtam én ... Novák Ferenc, Tata (Planétás Kiadó, Bp. 2000)

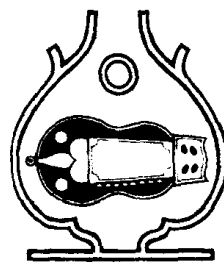
Fuchs Livia: A szabad táncról a posztmodernig Századunk hazai táncművészetéről (Alföld, 48. évf. 12. szám, 1997)

Margittai Gábor: Zorba, a magyar. Zsuráfszki Zoltán a rögtönzés szelleméről, a kurázsizituációról és Drakula táncáról (Magyar Nemzet, 2003.03.29.)

Margittai Gábor: Kortárs néptánc – vagy nem.

Válogatás neves koreográfusok műveiből a Művészetek Palotájában (Magyar Nemzet, 2006.04.25.)

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK

SZERÉNYI BÉLA

hangszerkészítő mester, népi iparművész

RÖVID HATÁRIDŐRE!

1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988

E-mail: bela@szerenyi.hu
Honlap: www.szerenyi.hu

apparátus mozgósítása közepette születnek meg sorban azok a produkciók, melyekben lerongyolódnak és nevetségessé válnak igazi értékeink, elpusztul a költészetünk, kimúlik minden érzélem, elhal az erő és büszkeség, s ez a páratlan kelet-európai tudás lesilányodik Győzike és Fekete Páko szintjére. Mindezt az arénákat megtöltő új arisztokrácia aranycsörgetése kíséri. Marad az izlésficam és mohóság szülte közhelyes, olykor alpári, színvonalatlan szórakoztatás. Eltévedtek azok, akik ezt az utat választották. A világ nem erre kíváncsi belőlünk. Ez nem egy új korszak nyitánya, hanem egy régi szomorú lezárása. Még azt sem mondhatnám, hogy magasabb szinten, mint ahogy kezdődött.

Remélhető azonban, hogy közben érnek azok a fiatal tehetségek, akik már főiskolákon és egyetemeken képezhetik magukat e szakmában, akiknek rengeteg kiadvány, gyűjtés áll rendelkezésükre, akik már megismerhetik az idős mesterek összegzéseit, akik már fejlett technikai eszközök segítségével tanulmányozhatják a világ bármely népének eltűnt és eleven folklóráját, akik szabadon utazhatnak Japántól Kanadáig bármikor, s akiknek minden esélyük megvan arra, hogy jó hírünket megsokszorozzák a világban.

A másik fontos kérdéskör már zenével kapcsolatos. A táncszínházi munkák során nagyon izgalmas feladat jut a zeneszerzőnek. Mivel kollektív alkotásról van szó, rengeteg minden befolyásolhatja munkája folyamatát. A koreográfushoz fűződő viszonya, az alkotótársak habitusa, felkészültsége, műveltsége, munkamódszere, a társulat képessége, a használható zenei apparátus nagyságrendje (amit leginkább a költségvetési keret szokott meghatározni), de mindenek előtt szükséges az alkotói szándék, ami Hamvas Béla szerint minden mű létrejöttének az alapfeltétele. Kiegészíteném őt úgy, hogy alkotói jószándék. Enélkül munkálhat ugyan a rutin, de az csak az igazán nagy mestereknél hozhat szerencsés esetben is minőségi eredményt.

Az alkotás egy utazáshoz hasonlítható, amihez először is rá kell hangolódni a koreográfus által felvázolt gondolatokra, majd bele kell ülni abba a szűk, de panorámás kabinba, amiből nincs kiszállás a munka végeztéig. Abban kell végigrobogni a Magyar Kultúrtörténet előre kiválasztott állomásain, átevíckélni a Népzene Tengerén, olykor lassítani, megmerülni és mintákat venni, közben Hangszerbirodalmat is végigbarangolva rengeteget gyakorolni, zenéket hallgatni, de Emlékvilág tárnái és Fantáziaország szellős hegyi fennsíkjai sem maradhatnak ki ahhoz, hogy a zeneszerző megmeneküljön. Mindezt úgy, hogy közben az alkotótárs tövig nyomja a gázt. Utána jön a finis: a befutópályán már csak a zenekari próbatérem és a stúdió veritékes megpróbáltatásai várják a komponistát, akinek dolga végeztével nagy kő esik le a szívéből. Néhány ilyen utazásom történetét szívesen elmesélem majd valamikor, de legközelebb a fúziós folk, avagy világszene irányait próbálok vázlatosan feltérképezni.

Kiss Ferenc

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 4 Honoring Felföldi László's work and career in celebration of his 60th birthday. László has been director of the Dance Department in the Institute of Musicology of the Hungarian Academy of Sciences since 1989. He has been assistant director of the Institute of Musicology since 2002. Presently he is also president of the Ethnochoreology Study Group of the International Council on Traditional Music (ICTM). He has lately been involved in forming the Hungarian Ethnochoreology Group. The publications and papers written and/or edited by him is too long to list in this summary. He has received national awards in recognition of his work. By Varga Sándor of the Department of Ethnography and Cultural Anthropology at the Szeged University.

Page 5 Results of the [prímás] fiddlers competition held at the folk music festival in Kecskemét on September 21st, 2007. Four out of nine contestants were given awards. First prize of a violin worth HUF 800,000. went to Hegedűs Máté of Kecskemét. Report by Mohácsy Albert

Page 7 „As long as I can dance, I'll live” - a gala dance performance and party will be held in Rimóc on December 22, 2007 - in memory of Vincze Ferenc - traditional dancer from the village of Rimóc (in Northern Hungary) and in celebration of the 100th anniversary of his birth and 5th anniversary of his death. See article in Hungarian for contact information. By Paluch Norbert

Page 9 International Folk Dance Festival – Mezőkövesd, Hungary
In 2007 the festival was held during the first week of August with several dance groups from Hungary and several from abroad performing. The report offers a bit of history of the festival, changes in organization over the last five years and cooperation with other summer international festivals in Hungary. By Mrs. Berecz László Zsuzsa

Page 14 Bartók Béla – the folk music researcher. From the exhibition of photos and documents that was in the foyer on the 1st floor at the Hungarian Heritage House at Corvin tér in Budapest. Excerpts of Bartók's writings on the difference between Gypsy music and Hungarian music, what is the 'folksy composed tune', and definitions of folk music/ traditional music (from 1911,

1920, 1931-34). Also some great excerpts from letters written from the countryside on difficulties encountered while doing field work, 1906-1914.

Exhibition curated by Pávai István and Vikárius László.

Page 26 Lauer Kiss Edit – tells about some of her activities supporting Hungarians and Hungarian culture. She lived in the United States but was actively involved in the work of, and fund raising for the Hungarian Human Rights Foundation (HHRF), the American Hungarian Coalition (and their role in the process of expanding NATO in the early 1990's), the „ITT-OTT” camps in Ohio, supporting Hungarian literature in Hungarian communities in Slovakia, supporting the education of Hungarian children in Transylvania through a godchild program. Conversation with Kóka Rozália.

Page 30 Since 2005, the Muzsikás Ensemble has been travelling all over Hungary doing special concerts for children in schools. During this time they have visited over 130 schools. This program is sponsored partially by MOL Rt. – the Hungarian Oil Company. Printed here is a high school student's reaction to one of these concerts – found on a blog on the internet – and makes it absolutely clear that they have achieved their goal in at least one young person. Report by Henics Tamás

Page 31 ExperiDance performance in Szekszárd, Hungary – September 15th, 2007. ExperiDance is a professional dance troupe based in Budapest and directed by Román Sándor. The group performed their program entitled „1001 Years – a Hungarian History Show”. This controversial group does high level dance-show style work based also in traditional dance and described here as „crowd-pleasing Hungarian folk McDonalds”. Report by Szabadi Mihály Jr.

Page 32 A comparison of Hungarian traditional music with traditional music of Southwestern Khazakhstan.

The goal of this kind of research is in attempt to determine whether or not the Hungarians have some kind of relation to these peoples - from the period before the Hungarians arrived to the Carpathian Basin. Here is a technical discussion of mourning songs, songs for brides leaving their families upon marriage, love songs.

By ethnomusicologist Sipos János

Page 36 Folk Music Arrangements – Part 4
This is a discussion of Hungarian dance theatre – thematic folk dance productions based on folklore, traditional dance and music. „For the composer these dance theatre works are an exciting task. This kind of work is collaborative and much depends on the composer's relationship with the choreographer, the habits of those involved in the creative work, their preparedness, level of culture, work methods, the capacity of the troupe, budget and available resources.” There is also some discussion of the government's role in dictating style and content of works in times before 1990. Please see the article in Hungarian for listing of the choreographers, directors and musicians who have created these kinds of productions over the last three or four decades, here in Budapest. There is criticism of the newer type of production categorized as 'stage dance show'. By Kiss Ferenc. Includes list of recommended literature.

Sue Foy

(For complete list of articles summarized in English go to www.folkmagazin.hu, keep clicking on 'English' and sooner or later you'll find it.)

folkMAGazin

2007/5, XIV. évfolyam, 5. szám
Megjelenik évente hat alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelőls szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Eredics Júlia, Gósi Anett,
Havasréti Pál, Kőrösi Katalin
MAGTÁR – Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.

Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.

Tel./fax: (36.1) 214-3521

folkmagazin@mail.datanet.hu

www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda

Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625

Külföldről: OTP I. ker. fiók,

1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUB
11701004-20171625-00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészeti Szakmai Kollégiuma

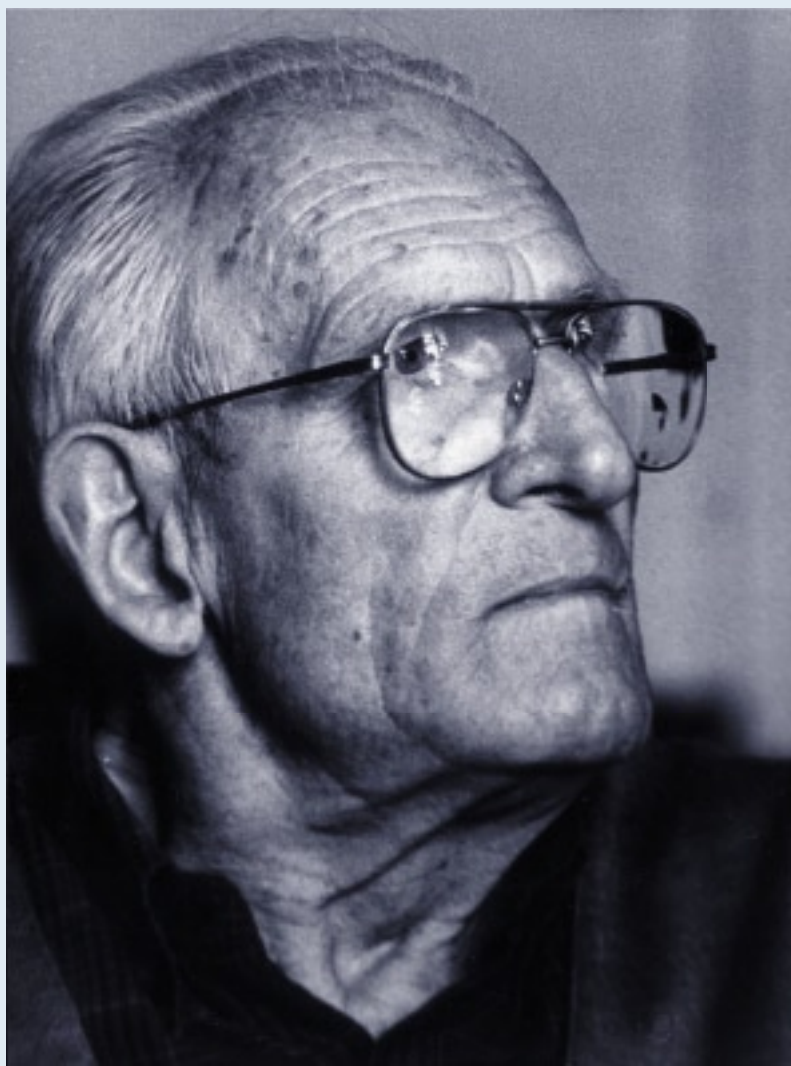
nka

Nemzeti Kulturális Alap

Hátsó borító: Korniss Péter felvétele (Sebő-Györgyfalvay: Káin és Ábel, Vasas Táncegyüttes, 1972)

*„Hazámnak szolgálni, mint gyermekkorom óta cselekedtem,
életem fogytáig szent kötelességemnek tartottam...”*

(Kisfaludy Sándor levele Kossuth Lajoshoz, 1844)

Vargyas Lajos

néprajz- és népzenekutató, a zenetudományok doktora,
a Magyar Tudományos Akadémia Népzenekutató Csoportjának volt igazgatója,
a Zenetudományi Intézet tudományos tanácsadója,
Széchenyi-díjas, Erkel Ferenc-díjas, Magyar Örökség-díjas, Prima Primissima-díjas, Györffy István-díjas,
Áj falu díszpolgára életének 94. évében, 2007. október 11-én elhunyt.

